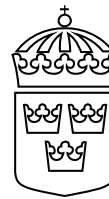

Regeringens proposition

2019/20:69

Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn

Prop.
2019/20:69

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 23 januari 2020

Ibrahim Baylan

Mikael Damberg
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

Regeringen föreslår att det straffrättsliga skyddet för barn stärks. Följande förslag till lagändringar lämnas.

- Minimistraffet för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.
- Den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under 18 år.
- Preskription avskaffas för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som begåtts mot barn.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 maj 2020. Den ändring som avser avskaffande av preskription föreslås gälla också för brott som begåtts före tidpunkten för lagens ikraftträdande men som då inte hade preskriberats.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Lagtext	4
2.1	Förslag till lag om ändring i brottsbalken	4
2.2	Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken	8
3	Ärendet och dess beredning	10
4	Barnpornografibrottet	10
4.1	Regler om barnpornografibrott	10
4.2	Behovet av lagändringar	13
4.3	Barnpornografibrottets placering i brottsbalken	16
4.4	Ett förändrat skuldrekvisit	19
4.5	Grova barnpornografibrott	20
4.5.1	Kvalifikationsgrunder	20
4.5.2	En höjning av minimistraffet	24
4.6	Brottsbeteckningar	26
4.6.1	Barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott	26
4.6.2	Barnpornografibrott som är ringa	28
5	Preskription av brott mot barn	29
5.1	Regler om preskription	29
5.2	Behovet av lagändringar	33
5.3	Avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn	35
5.4	Längsta tid för behandling av uppgifter i vissa register	42
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	43
7	Konsekvenser	45
7.1	Ekonomiska konsekvenser	45
7.2	Övriga konsekvenser	46
8	Författningskommentar	47
8.1	Förslaget till lag om ändring i brottsbalken	47
8.2	Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken	51
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn (Ds 2018:23)	53
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	61
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	86
Bilaga 4	Lagrådsremissens lagförslag	87
Bilaga 5	Lagrådets yttrande	93
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 januari 2020	97

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2019/20:69

Regeringens förslag:

1. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i brottsbalken.
2. Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i rättegångsbalken.

2 Lagtext

2.1 Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 §, 16 kap. 10 a § och 35 kap. 2 och 4 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §¹

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här,
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader, eller
4. i utövningen av ett svenskt företags näringsverksamhet och det är fråga om givande av muta, grovt givande av muta eller handel med inflytande enligt 10 kap. 5 d § 2.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 16 kap. 10 a § första stycket 1 och femte stycket eller försök till sådana brott, 2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmåtts att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § 3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.	1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 16 kap. 10 a § första stycket 1 och sjätte stycket eller försök till sådana brott,

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Är ett brott som avses i första stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Till ansvar för gärning som avses i första stycket 1 ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktksam beträffande omständigheten att den som skildras är under arton år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktksamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där eller i andra stycket.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömande* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om *det* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om *brottet* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

² Senaste lydelse 2010:1357.

Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §,
  2. våldtäkt eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
  3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,
  4. brott enligt 2 § första eller tredje stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,
  5. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,
3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller
  6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller
4. försök till *dessa brott*.
  7. försök till *brott som avses i 1, 5 eller 6*.

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjuogoett år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

4 §⁴

De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,
2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
3. 16 kap. 10 a § första och *femte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en
3. 16 kap. 10 a § första och *sjätte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en

³ Senaste lydelse 2014:407.

⁴ Senaste lydelse 2018:618.

tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare, tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,

4. 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympling av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2020.

2. Bestämmelsen i 35 kap. 2 § första stycket i den nya lydelsen tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

2.2 Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 20 d § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

20 d §¹

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande macts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *femte* stycket brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff, Prop. 2019/20:69

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 maj 2020.

3 Ärendet och dess beredning

Den 16 juni 2017 fick en utredare i uppdrag att biträda Justitiedepartementet med att överväga vissa frågor om barnpornografibrottet och om preskription ska avskaffas för sexualbrott och andra allvarliga brott mot barn. I uppdraget ingick att överväga barnpornografibrottets placering i brottsbalken och, oavsett ställningstagande, lämna förslag som innebär att brottet placeras i 6 kap. brottsbalken. Vidare ingick att överväga om de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt inrymmer de gärningar som bör rubriceras som grovt barnpornografibrott och vid behov lämna förslag till författningsändringar. Det ingick också att överväga och, oavsett ställningstagande, föreslå en höjning av minimistraffet för grovt barnpornografibrott. Vidare skulle utredaren överväga om preskription bör avskaffas för sexualbrott och andra allvarliga brott mot barn och, oavsett ställningstagande, lämna författningsförslag.

Utredaren överlämnade i juni 2018 departementspromemorian Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn (Ds 2018:23). En sammanfattning av promemorian och dess lagförslag finns i *bilaga 1* respektive *bilaga 2*.

Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga i Justitiedepartementet (Ju2018/03507/L5).

Riksdagen har tillkännagett att regeringen ska låta göra en översyn av om preskriptionstiden för sexualbrott och andra allvarliga övergrepp mot barn kan tas bort (bet. 2013/14:SoU23 punkt 6, rskr. 2013/14:326). En sådan översyn har nu gjorts. Därmed är riksdagens tillkännagivande tillgodosett. Tillkännagivandet är slutbehandlat.

Vidare har riksdagen tillkännagett att preskriptionen av vissa sexualbrott bör avskaffas respektive förlängas (bet. 2018/19:JuU11 punkt 59, rskr. 2018/19:181). Genom ställningstagandena i denna proposition är riksdagens tillkännagivande såvitt avser avskaffad preskription tillgodosett, se avsnitt 5.3. Tillkännagivandet är inte slutbehandlat.

Lagrådet

Regeringen beslutade den 17 oktober 2019 att inhämta Lagrådets yttrande över de lagförslag som finns i *bilaga 4*. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 5*. Lagrådets synpunkter behandlas i avsnitt 4.5.2, 5.3 och 6. Regeringen följer Lagrådets synpunkter.

4 Barnpornografibrottet

4.1 Regler om barnpornografibrott

Bakgrund

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott infördes i brottsbalken 1980 och har därefter utvidgats vid ett flertal tillfällen. Ursprungligen var det

endast straffbelagt att skildra barn i pornografisk bild med uppsåt att bilden skulle spridas liksom att sprida en sådan bild (se prop. 1978/79:179 om ändring i tryckfrihetsförordningen m.m., bet. 1978/79:KU33, rskr. 1978/79:317). Genom lagändringar som trädde i kraft den 1 januari 1999 undantogs barnpornografiska bilder från tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens respektive tillämpningsområde samtidigt som ytterligare ett antal former av befattningsmedel med sådana bilder kriminaliserades (se prop. 1997/98:43 Tryckfrihetsförordningens och yttrandefrihetsgrundlagens tillämpningsområden – barnpornografifrågan m.m., bet. 1997/98:KU19, rskr. 1997/98:214, bet. 1998/99:KU4, rskr. 1998/99:2). År 2005 höjdes straffmaximum för grovt barnpornografibrott till fängelse i sex år (se prop. 2004/05:45 En ny sexualbrottslagstiftning, bet. 2004/05:JuU16, rskr. 2004/05:164). I syfte att åstadkomma en effektivare bekämpning av barnpornografibrott genomfördes lagändringar som trädde i kraft den 1 juli 2010 respektive den 1 januari 2011. De innebar bl.a. att straffbestämmelsen om barnpornografibrott utvidgades till att också omfatta betraktande av bilder som någon berett sig tillgång till (se prop. 2009/10:70 Barnpornografibrottet, bet. 2009/10:KU34, rskr. 2009/10:274, bet. 2010/11:KU5, rskr. 2010/11:27).

Vad menas med barnpornografisk bild?

Barnpornografibrottet omfattar befattningsmedel med pornografiska bilder av barn i alla slags medier. Det kan röra sig om bilder i tryckta skrifter lika väl som bilder i film eller videogram eller bilder som görs tillgängliga genom internet.

En bild anses pornografisk när den, utan att ha några vetenskapliga eller konstnärliga värden, på ett ohöjligt och utmanande sätt skildrar ett sexuellt motiv. Straffbarheten för barnpornografibrott är inte begränsad till befattningsmedel med bilder där barn är inbegripna i handlingar som uppenbarligen har en sexuell innebörd, utan bestämmelsen omfattar också bilder där barn förekommer tillsammans med en eller flera vuxna personer som utför sådana handlingar. Även bilder där ett barn framställs på ett sätt som är ägnat att vädja till sexualdriften utan att det avbildade barnet kan sägas ha deltagit i ett sexuellt beteende vid avbildningen kan falla inom det straffbara området. För att en bild av ett barn ska vara straffbar krävs att den enligt vanligt språkbruk och allmänna värderingar är pornografisk (se prop. 2009/10:70 s. 16).

Vad omfattas av kriminaliseringen?

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott finns i 16 kap. 10 a § brottsbalken och straffbelägger den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till.

De olika gärningsformerna omfattar i huvudsak följande beteenden (se prop. 1997/98:43 s. 57–58 och 163–165 och prop. 2009/10:70 s. 42–43).

Att *skildra* barn i pornografisk bild innebär att en sådan bild av barn framställs. En barnpornografisk bild kan framställas på olika sätt, exempelvis genom att ett verkligt barn fotograferas, filmas eller tecknas av. Genom olika tekniker kan också mer eller mindre verklighetstroga artificiella bilder skapas. Nya framställningar kan också skapas genom att redan befintliga skildringar mångfaldigas eller manipuleras.

Med *spridning* avses alla förfaranden genom vilka ett bildinnehåll förmedlas till eller görs tillgängligt för andra, dock under förutsättning att bilden gjorts tillgänglig för fler än endast ett fåtal personer. Riktat sig förfarandet till en enskild person eller en begränsad krets av personer kan det i stället, med hänsyn till omständigheterna, vara fråga om t.ex. straffbar överlåtelse, upplåtelse eller förevisning. Med *överlåtelse* avses att en bild säljs, byts eller skänks bort och med *upplåtelse* att den hyrs eller lånas ut. *Förevisning* innebär t.ex. att en person visar en bild eller spelar upp en film för någon annan.

Den gärningsform som består i att någon *förvärvar eller bjuder ut* en barnpornografisk bild träffar främst den som uppträder som mellanhand. I övrigt utgör sådana åtgärder ofta led i t.ex. spridning eller överlåtelse.

Att någon *förmedlar kontakter mellan köpare och säljare eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel* med barnpornografiska bilder innebär att han eller hon vidtar vissa åtgärder som, utan att innefatta befattning med bilderna, är ägnade att öka spridningen av dem. Detta kan t.ex. vara fallet om någon tillhandahåller en lista med adresser till köpare och säljare utan att kontaktförmedlaren tar någon ytterligare del i förfarandet. För straffbarhet krävs att förmedlingsverksamheten kan sägas vara satt i system. Det krävs således mer än en enskild transaktion eller förmedling.

Med *innehav* avses detsamma som i t.ex. narkotikastrafflagen (1968:64), nämligen att i civilrättslig mening ha besittning till något. Gärningsformen att någon *betraktar* en pornografisk bild av barn som han eller hon berett sig tillgång till är avsedd att träffa främst det fallet att någon på teknisk väg tittar på en barnpornografisk bild utan att för den skull inneha bilden. I uttrycket bereda sig tillgång till ligger ett krav på aktivitet. En sådan aktivitet uppvisar t.ex. den som erlägger betalning för att få titta på barnpornografiska bilder eller beträffande vilken det kan konstateras ett mönster av ansträngningar för att på andra vägar få tillgång till sådana bilder. I uttrycket betrakta ligger att gärningsmannen därutöver ska ha tillgodogjort sig bildens innehåll. Straffansvaret träffar inte den som oavsiktligen har kommit att titta på en barnpornografisk bild t.ex. genom att utan att ha begärt det dirigeras om till en webbsida med barnpornografiskt material.

Utöver nu nämnda gärningsformer är det också straffbart att av oakt-samhet sprida barnpornografiska bilder, om spridningen skett i yrkes-mässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte (16 kap. 10 a § fjärde stycket brottsbalken).

I 16 kap. 10 b § brottsbalken regleras ansvarsfrihet för barnpornografibrott i vissa fall.

Försök till barnpornografibrott av normalgraden är straffbart liksom försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott (16 kap. 17 § brotts-

balken). Anstiftan och medhjälp är straffbart i enlighet med de generella medverkansbestämmelserna i 23 kap. 4 § brottsbalken. Prop. 2019/20:69

Definition av barn

Med barn avses i straffbestämmelsen om barnpornografibrott en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under 18 år. En person som har fyllt 18 år, men inte är fullt pubertetsutvecklad, anses alltså vara ett barn vid tillämpningen av bestämmelsen.

Är det fråga om befattning med barnpornografisk bild enligt första stycket 2–5, t.ex. spridning eller innehav, av en fullt pubertetsutvecklad person krävs det för straffbarhet att det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under 18 år. Vid barnpornografibrott som består i att skildra en person vars pubertetsutveckling är fullbordad är detta däremot inte ett krav. Till skillnad från vad som är fallet vid övriga gärningsformer av barnpornografibrottet kan därmed även annat än bildens innehåll och det sätt på vilket bilden presenteras tillmätas betydelse när det i ett sådant fall ska avgöras om det föreligger ett skildringsbrott. Bland sådant som kan få betydelse är uppgifter om vad som förekommit vid avbildningstillfället och vad som då kan ha blivit känt för den misstänkte om den avbildade personens ålder (se prop. 2009/10:70 s. 47).

Straffskalor och gradindelning

Straffet för barnpornografibrott är fängelse i högst två år. Om brottet är ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader. Om brottet är att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år.

Vid bedömningen av om ett brott är grovt ska särskilt beaktas om det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt (16 kap. 10 a § femte stycket brottsbalken). Kriterierna är exemplifieringar och uppräknade således inte avsedd att vara uttömmande. Det är därför inte uteslutet att ett brott bedöms som grovt även om ingen av de uppräknade omständigheterna föreligger. Inte heller är det nödvändigt att det i de angivna fallen alltid döms för grovt brott. En helhetsbedömning ska alltid göras (se samma prop. s. 18).

4.2 Behovet av lagändringar

Barnpornografibrottets utveckling i praktiken

Genom den tekniska utvecklingen har det skapats nya förutsättningar för barnpornografibrottet. Övergrepp som filmas kan spridas till andra i samma ögonblick som de begås. Också möjligheterna att skapa stora samlingar barnpornografiskt material har ökat. Internet är i dag det i särklass vanligaste medlet för distribution av och annan befattning med barnpornografiska bilder.

Ett sätt att få tillgång till barnpornografiskt material är via s.k. betalsidor på internet. Endast en mindre del av tillgängligt material är i dag kommersiellt. Uppskattningar talar om att handel för ekonomisk vinning sker med mellan 6 och 18 procent av övergreppsmaterialet, men Europol befarar att den siffran är ökande (SOCTA 2013, EU Serious and Organised Crime Threat Assessments, European Police Office s. 29). Mörkertalet anses dock vara stort. Ett vanligare sätt att få tillgång till övergreppsbilder är att delta i ett digitalt forum, en s.k. community, där deltagarna kan byta barnpornografiskt material utan att någon utanför nätverket kan ta del av utbytet. Med hjälp av fildelningsprogram kan en barnpornografisk bild finnas i tusentals datorer på några sekunder. Den som är med i ett sådant nätverk måste oftast distribuera egna bilder för att få tillgång till material, vilket i sin tur ytterligare kan öka produktionen av barnpornografi.

Statistik från Brottsförebyggande rådet visar att antalet anmälda barnpornografibrott har ökat på senare år. År 2009 anmäldes 345 barnpornografibrott i Sverige. Motsvarande siffra för 2017 och 2018 är 1 400 respektive 915.

Flera frivillighetsorganisationer, bl.a. Stiftelsen World Childhood Foundation och ECPAT Sverige, vittnar enligt promemorian om att barnpornografibrotten inte bara blivit fler utan också grövre och allt oftare avser yngre barn. Uppfattningen att övergreppsmaterialet rör allt yngre barn bekräftas av ECPAT Sveriges Hotline-rapport. Bland tipsen till anmälningssidan utgjorde andelen spädbarn 8,5 procent respektive 9 procent åren 2016 och 2017 (Sexuell exploatering av barn på internet – En rapport från ECPAT Hotline 2018 s. 30). Enligt en rapport från NetClean upplever närmare 75 procent av de poliser som tillfrågats att arbetet med utredningar om barnpornografibrott har blivit mer krävande, framför allt på grund av att antalet fall ökar samt att fallen innehåller mer data från fler lagringsenheter. Flera poliser såg även en trend med ett ökande antal spädbarn och mycket små barn samt att innehållet i filmerna och bilderna blir alltmer våldsamt (NetClean-rapporten 2016 s. 10 och 16). En kanadensisk organisation, som utvecklat en metod för analys av övergreppsmaterial, har uppskattat att närmare hälften av de barn som förekommer på övergreppsbilderna är yngre än åtta år (Canadian Centre for Child Protection, Child Sexual Abuse Images on the Internet, January 2016).

Barnpornografibrottets skyddsintressen och tidigare överväganden avseende brottets placering

När straffbestämmelsen om barnpornografibrott infördes angavs som motiv för kriminaliseringen den integritetsskada som kan uppkomma när barn medverkar vid tillkomsten av pornografiska alster liksom att framställning och spridning av barnpornografiska alster är kränkande för barn över huvud taget. Vid remissbehandlingen framfördes att bestämmelsen borde införas i 6 kap. brottsbalken eftersom syftet var att skydda personlig integritet på det sexuella området (se prop. 1978/79:179 s. 8 och 52–53). Brottet placerades emellertid i 16 kap. om brott mot allmän ordning, där straffbestämmelsen om otillåtet förfarande med pornografisk bild redan var placerad. I det kapitlet finns numera även straffbestämmelsen om olaga

vårdsskildring som straffbelägger bl.a. den som i bild skildrar sexuellt våld med uppsåt att bilderna sprids.

Frågan om var barnpornografibrottet bör vara placerat har därefter övervägts vid flera tillfällen. I samband med lagändringarna 1999 ansåg ett antal remissinstanser att barnpornografibrottet borde flyttas till 6 kap. Som skäl anfördes bl.a. att det var otidsenligt och systematiskt fel att betrakta barnpornografibrottet som ett brott mot allmän ordning och att i stället kränkningen av det enskilda barnet borde fokuseras i lagstiftningen. Enligt regeringen fanns det inte någon anledning att flytta barnpornografibrottet. I propositionen angavs att brottet systematiskt sett inte hör samman med sexualbrotten eftersom barnpornografi omfattar ett vidare område än skildringar av sexualbrott och att barnpornografibrottet inte bara syftar till att skydda det avbildade barnet från att kränkas utan också barn i allmänhet. Det konstaterades att barnpornografibrottet tar sikte på förfaranden utöver själva sexualbrottet och att de allra flesta bilder eller filmer som cirkulerar innehåller material där spridaren eller innehavaren inte har någon som helst delaktighet i det ursprungliga övergreppet (se prop. 1997/98:43 s. 78–79).

2005 års barnpornografiutredning instämde i den bedömning som regering och riksdag gjort i tidigare lagstiftningsärenden och ansåg att bestämmelsen om barnpornografibrott även i fortsättningen borde finnas i 16 kap. Utredningen anförde bl.a. att var ett brott är placerat inte har någon avgörande betydelse för det straffrättsliga skyddet eller för ett brottsoffers ställning i processen samt att den omständigheten att brottet är placerat i 16 kap. inte i sig innebär att det avbildade barnet inte skulle kunna betraktas som målsägande eller skulle gå miste om möjligheten att få skadestånd (SOU 2007:54 Barnet i fokus – En skärpt lagstiftning mot barnpornografi s. 203–205). Några remissinstanser ansåg att straffbestämmelsen borde flyttas till 6 kap. och angav bl.a. att barnpornografibrottet ska ses som ett sexualbrott och därför bör vara placerat i 6 kap. samt att en sådan placering skulle betona kränkningen av det enskilda barnet. Frågan om en flytt togs inte upp i propositionen som behandlade utredningens förslag. Däremot konstaterades att ett företeende av en barnpornografisk bild innebär en straffvärd kränkning av såväl det avbildade barnet som barn i allmänhet (se prop. 2009/10:70 s. 15).

Brottsbeteckningen

Brottet har benämnts barnpornografibrott sedan det infördes 1980. Från flera håll har det emellertid riktats kritik mot brottsbeteckningen, framför allt med hänvisning till att den inte ger en rättvisande bild av brottet eller speglar allvaret i det. Även internationellt förs diskussioner om vilken benämning som bör användas för detta brott.

I promemorian finns en genomgång av andra länders straffbestämmelser, se avsnitt 5.1.2. Termer som motsvarar barnpornografi används i strafflagstiftningen i flera länder, däribland Finland, Tyskland och Kanada. I Norge förekommer inte ordet barnpornografi i straffbestämmelsen, utan där föreskrivs att det är straffbart att hantera ”fremstilling av seksuelle overgrep mot barn eller fremstilling som seksualiserer barn”. Inte heller i den danska strafflagen används uttrycket barnpornografi. Däremot förekommer ordet pornografisk i bestämmelsen som föreskriver

straffansvar för den som ”udbreder pornografiske fotografier eller film, andre pornografiske visuelle gengivelser eller lignende af personer under 18 år”.

Termen barnpornografi används i internationella rättsakter, t.ex. i Europaparlamentets och rådets direktiv 2011/93/EU om bekämpande av sexuella övergrepp mot barn, sexuell exploatering av barn och barnpornografi och i Europarådets konvention om skydd för barn mot sexuell exploatering och sexuella övergrepp.

På initiativ av ECPAT International har det tagits fram riktlinjer för hur olika termer som rör övergrepp mot barn bör användas, de s.k. Luxemburg-riktlinjerna (Terminology Guidelines for the Protection of Children from Sexual Exploitation and Sexual Abuse). I riktlinjerna rekommenderas en försiktighet med att använda ordet barnpornografi. Det framhålls att ordet pornografi brukar användas för att beskriva bilder av vuxna människor som samtycker till att vara med i bilden och där bilden, ofta lagligt, distribueras för att vädja till någons sexuella lust. Om ordet pornografi används tillsammans med barn riskerar det att antyda att barnet har samtyckt, varför benämningen uppges kunna bli missledande.

Lagändringar bör övervägas

Den tekniska utvecklingen har skapat nya förutsättningar för barnpornografibrottet. Brottsligheten antar nya och allvarligare former och kan få mer långtgående konsekvenser än tidigare. I takt med att samhället utvecklas kan även synen på en viss typ av brottslighet förändras. De senaste decennierna har brottsofferperspektivet lyfts fram allt tydligare i olika straffrättsliga sammanhang. Även skyddet för den personliga integriteten har fått en ökad uppmärksamhet. Mot denna bakgrund anser regeringen att det finns anledning att överväga om det bör göras förändringar i lagstiftningen om barnpornografibrottet, t.ex. beträffande straffbestämmelsens placering i brottsbalken eller hur brottet ska benämnas. Det bör också övervägas om det finns ett behov av att se strängare på de grävsta brotten eller att göra andra förändringar i straffbestämelsen för att stärka det straffrättsliga skyddet.

4.3 Barnpornografibrottets placering i brottsbalken

Regeringens bedömning: Straffbestämmelsen om barnpornografibrott bör alltså finnas i 16 kap. brottsbalken.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Flera remissinstanser, bl.a. *Justitiekanslern, Hovrätten för Västra Sverige, Malmö tingsrätt, Polismyndigheten, Åklagarmyndigheten, Folkhälsomyndigheten, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Kvinnofronten, RFSU, Svenska kyrkan* och *Sveriges advokatsamfund*, instämmer i eller har inte någon invändning mot promemorians bedömning. Även *Jönköpings tingsrätt* delar bedömningen, men anser att rubriken till 16 kap. är ålderdomlig och missvisande och därför bör ses över. Ett antal remissinstanser delar inte promemorians bedömning utan menar att straffbestämmelsen bör flyttas

till 6 kap. Som skäl lyfter bl.a. *Barnombudsmannen, Stiftelsen Allmänna Barnhuset* och *Unizon* fram att en flytt skulle innebära ett tydliggörande eller erkännande av den kränkning av det avbildade barnets integritet som befattning med övergreppsmaterial innebär. Vidare framhåller flera remissinstanser, bl.a. *Brottsoffermyndigheten* och *ECPAT Sverige*, att en flytt till 6 kap. skulle stärka barnets ställning i rättsprocessen, enligt *ECPAT Sverige* särskilt vid skildringsbrott men också i viss mån vid spridningsbrott, då det blir tydligare att barnet är målsägande i processen med de rättigheter som medföljer. Flera remissinstanser, bl.a. *Linköpings universitet (Barnafrid)*, ser ett viktigt signalvärde i att brottet är kategoriserat som ett brott mot person i första hand. *ECPAT Sverige, Rädda Barnen* och *Svenska Bankföreningen* föreslår att barnpornografibrottet delas upp på så sätt att brott avseende övergreppsmaterial med verkliga barn placeras i 6 kap. medan kriminaliseringen av material med fiktiva barn sker genom en bestämmelse i 16 kap.

Skälen för regeringens bedömning: Straffbestämmelsen om barnpornografibrott finns i dag i 16 kap. brottsbalken om brott mot allmän ordning och anses systematiskt som ett brott mot staten. Enligt promemorians bedömning bör barnpornografibrottet även fortsättningsvis vara placerat där.

Regeringen anser till att börja med att det finns starka skäl att hålla det straffrättsliga skyddet mot befattning med pornografiska bilder av barn samlat. Det finns därför inte anledning att, som *ECPAT Sverige, Rädda Barnen* och *Svenska Bankföreningen* föreslår, dela upp barnpornografibrottet så att den del av brottet som avser verkliga barn regleras i 6 kap. medan den del som avser fiktiva barn regleras i 16 kap. En sådan ordning skulle enligt regeringens mening göra lagstiftningen mer komplicerad och kunna ge upphov till onödiga gränsdragnings- och konkurrensfrågor.

En straffbestämmelses systematiska placering bestäms med hänsyn till det intresse mot vilket brottet närmast riktar sig och på grundval av det som karakteriserar brottstypen. Som redogörs för i avsnitt 4.2 har barnpornografibrottet dubbla skyddsintressen. Straffbestämmelsen ska skydda det enskilda avbildade barnet från att kränkas, men också skydda barn i allmänhet från den kränkning barnpornografiska skildringar innebär. Barnpornografibrottet tar sikte på förfaranden utöver själva sexualbrottet. Även om de flesta barnpornografibrott avser dokumenterade sexualbrott mot verkliga barn, omfattar barnpornografibrottet också skildringar av fiktiva barn liksom bilder på verkliga barn som inte utsätts för ett sexualbrott. Dessa omständigheter samt det förhållandet att inställningen hos det avbildade barnet, som vid gärningen kan ha hunnit bli vuxen, inte har någon relevans för gärningens straffbarhet motiverar brottets systematiska placering i 16 kap.

Barn utsätts för allvarliga sexualbrott i syfte att barnpornografiska bilder ska kunna framställas. Inte bara framställning av sådana bilder utan också vetenskapen om att bilderna sprids vidare, innehas och betraktas av andra kan medföra mycket svårt psykiskt lidande för barnet under lång tid. Som flera remissinstanser, bl.a. *Brottsoffermyndigheten* och *Rädda Barnen*, ger uttryck för skulle en flytt av barnpornografibrottet till 6 kap. bättre återspegla intresset att skydda det enskilda barnet och tydliggöra kränkningen av barnets personliga och sexuella integritet. En flytt skulle också,

som t.ex. *Svensk Bankförening* framhåller, kunna medföra ett starkt signalvärde.

Flera remissinstanser framför även att en flytt av brottet till 6 kap. skulle stärka barnets ställning som målsägande i rättsprocessen. I enlighet med vad *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* och *Sveriges advokatsamfund* framför är frågan om vem som är att bedöma som målsägande emellertid inte beroende av i vilket kapitel brottet är intaget. Barnet kan således ges en sådan ställning redan med den nuvarande placeringen. Om brottet klassificeras som ett brott mot person skulle den omständigheten dock kunna anföras som ett argument för att brottet ska anses begånget mot det avbildade barnet, som därmed skulle få ställning som målsägande. Att det avbildade barnet kan ha status som målsägande torde dessutom oftare uppmärksammas med en sådan klassificering. Målsägandeperspektivet kan alltså, vilket *Barnombudsmannen* och *ECPAT Sverige* pekar på, antas få mer fokus i rättsprocessen vid en flytt till 6 kap. I de fall det finns en målsägande skulle brottets placering i 6 kap. medföra att ett målsägandebiträde ska förordnas om det inte är uppenbart att målsäganden saknar behov av ett sådant biträde. Eftersom det i många fall inte krävs att de barn som avbildats medverkar i rättsprocessen, torde det dock endast i vissa fall såsom vid t.ex. skildring finnas behov av målsägandebiträde.

En placering av straffbudet i 6 kap. skulle emellertid kunna få verkningar som är svåra att förutse. Ett innehav av barnpornografiska bilder består inte sällan av tiotusentals eller hundratusentals bilder. Bilderna kan föreställa barn från olika delar av världen och vara framställda under en lång tidsperiod. Samma barn kan förekomma på bilder i många utredningar under ett stort antal år. Om avbildade barn i större utsträckning skulle få ställning som målsägande i barnpornografiärendet, skulle det bli ett digert arbete för polis och åklagare att försöka identifiera och hitta dessa för att fullborda den informations- och underrättelse-skyldighet gentemot målsäganden som följer av förundersökningskungörelsen (1947:948), se t.ex. 13 a–d §§. Detta skulle innebära att stora utredningsresurser måste tas i anspråk och att varje utredning kommer att ta betydligt längre tid än i dag. I de fall personen på bilden har identifierats i ett tidigare mål och någon redan har lagförts för sexualbrottet och skildringsbrottet, kan det även ifrågasättas om personen själv har något intresse av att bli underrättad i det nya barnpornografiärendet. Att ärendena skulle bli ännu mer resurskrävande och utredningstiderna riskerar att bli väldigt långa är något som bekräftas av Polismyndigheten. En liknande bild ger Åklagarmyndigheten. Polismyndighetens resurser är inte oändliga och risken finns att utrymmet att utreda bakomliggande sexualbrott blir mindre om allt större resurser måste läggas på att försöka identifiera och kontakta barn i utredningen om barnpornografibrottet. Som framhålls i promemorian finns det därför risk för att en effektiv lagföring av de som gjort sig skyldiga till barnpornografibrott motverkas och att allvarliga sexuella övergrepp inte kan upptäckas och förhindras.

ECPAT Sverige uppger även att brott mot person i allmänhet prioriteras högre än brott mot allmän ordning och att en flytt till 6 kap. skulle innebära att barnpornografibrottet blir högre prioriterat för rättsutredande myndigheter. Enligt regeringens mening bör emellertid frågan om vilka ärenden som ska prioriteras inte vara avhängig brottets placering i brottsbalken.

Sammantaget anser regeringen att dagens placering har goda sakliga skäl för sig och att de nackdelar som en flytt kan medföra väger tyngre än fördelarna. Regeringen instämmer därför i promemorians bedömning att barnpornografibrottet fortsatt bör vara placerat i 16 kap. brottsbalken. Enligt *Jönköpings tingsrätt* bör kapitlets rubrik ses över. Regeringen anser dock att det i nuläget inte finns skäl att göra någon förändring.

4.4 Ett förändrat skuldrekvisit

Regeringens förslag: Den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om denne inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under 18 år.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Jönköpings tingsrätt*, *Stockholms tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten*, *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)*, *Brottsförebyggande rådet*, *Brottsofferjouren* och *Unizon*, tillstyrker eller har inte någon invändning mot promemorians förslag. *ECPAT Sverige*, *Rädda Barnen* och *Svenska Bankföreningen* förespråkar att det införs ett strikt ansvar. I andra hand förordar dessa remissinstanser att ett oaktsamhetsansvar kompletteras med en kontrollplikt avseende åldern. *Barnombudsmannen* tillstyrker förslaget, men förordar primärt att det bör föreligga ett strikt ansvar i förhållande till barnets ålder vad gäller samtliga sexualbrott mot barn. *Malmö tingsrätt* anser att det i den fortsatta beredningen kan finnas skäl att överväga om också annan hantering än spridning (i förhållande till bilder m.m.) och skildring (i förhållande till barnets ålder) av barnpornografiska bilder ska vara straffbar vid oaktsamhet. *Sveriges advokatsamfund* avstyrker förslaget och menar att det väcker betydande betänkligheter ur ett rätts-säkerhetsperspektiv, då det finns en risk för att det uppstår en brotts-presumtion och att en förklaringsbördå åläggs den misstänkte.

Skälen för regeringens förslag: Ansvar för barnpornografibrott förutsätter vid skildring av ett verkligt barn, vars pubertetsutveckling är fullbordad, att gärningsmannen hade uppsåt till att barnet var under 18 år. Vid sexualbrott mot barn gäller dock ett annat skuldrekvisit. Även den som inte hade uppsåt till men var oaktsam beträffande omständigheten att barnet inte hade uppnått viss ålder kan dömas till ansvar (6 kap. 13 § brottsbalken). Där föreskrivs således undantag från det allmänna kravet på uppsåt enligt 1 kap. 2 § första stycket brottsbalken. Jämfört med sexualbrotten ställs i detta avseende alltså ett strängare krav i fråga om gärningsmannens skuld för att kunna dömas för barnpornografibrott genom skildring. Detta skulle kunna leda till att den som varit oaktsam beträffande barnets ålder döms för ett sexualbrott mot barn, men frias från barnpornografibrott eftersom personen inte haft uppsåt till att den som skildras var under 18 år. I praktiken torde problemet sällan uppkomma, men det är otillfredsställande att två bestämmelser som delar skyddsintresse har olika krav i fråga om gärningsmannens skuld. Enligt regeringen är det motiverat att samma skuldrekvisit gäller för barnpornografibrott genom skildring som för sexualbrott i fråga om barnets ålder. En gärningsman torde ha

samma möjlighet att få klarhet i åldern på personen han eller hon avbildar, som den har som genomför sexuella handlingar med någon.

Ett strikt ansvar, dvs. ett ansvar utan att det föreligger vare sig uppsåt eller oaktsamhet i förhållande till att den som skildras var under 18 år, vilket förespråkas av flera remissinstanser, kan däremot inte komma i fråga, eftersom detta skulle innebära ett kraftigt avsteg från den straffrättsliga skuldprincipen. Regeringen anser även att införande av en uttryckligen lagreglerad kontrollskyldighet rörande den skildrade personens ålder skulle vara alltför långtgående. Med anledning av *Sveriges advokatsamfunds* farhågor finns det anledning att understryka att tillämpningen av en ändrad bestämmelse inte heller bör närma sig ett strikt ansvar eller att gärningsmannen ska åläggas ett presumtionsansvar. Enligt grundläggande straffrättsliga principer är det åklagaren som har den fulla bevisbördan för att ett brott har begåtts. Detta bör självklart gälla även för gärningsmannens oaktsamhet i fråga om den skildrade personens ålder (jfr prop. 2017/18:177 En ny sexualbrottslagstiftning byggd på frivillighet s. 57).

Malmö tingsrätt lyfter frågan om också övrig hantering av barnpornografiska bilder bör vara straffbar vid oaktsamhet. Regeringen delar dock promemorians bedömning att det – med hänsyn till bestämmelsen i 16 kap. 10 a § tredje stycket brottsbalken som reglerar att ansvar för t.ex. spridning eller innehav förutsätter, om den avbildade personen är fullt pubertetsutvecklad, att det av bilden och omständigheterna kring den framgår att det rör sig om en person under 18 år – inte bör göras någon förändring avseende andra former av barnpornografibrott än skildring. Inte heller i övrigt bör oaktsamhetsansvaret utvidgas i förhållande till vad som gäller i dag.

Sammanfattningsvis föreslår regeringen att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om denne inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under 18 år.

4.5 Grova barnpornografibrott

4.5.1 Kvalifikationsgrunder

Regeringens bedömning: Det bör inte göras några förändringar i kvalifikationsgrunderna för grovt barnpornografibrott.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I promemorian föreslås att den kvalificerande omständigheten att brottet begåtts yrkesmässigt ska utgå i bestämmelsen om grovt barnpornografibrott och att de kvalificerande omständigheterna placeras i en annan ordning. Först bland omständigheterna ska enligt förslaget anges att brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt. De kvalificerande omständigheterna att brottet begåtts i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning eller avsett en särskilt stor mängd bilder föreslås placeras i annan ordning.

Remissinstanserna: Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, *Svea hovrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)*, *RFSU*, *Roks*, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*, *Svenska Bankföreningen* och *Unizon*, tillstyrker eller har inte någon invändning mot promemorians förslag. *Jönköpings tingsrätt* har i och för sig inga synpunkter på förslaget om ökat fokus på kränkningen av barnen vid grovt barnpornografibrott, men ifrågasätter om de föreslagna ändringarna kommer få något genomslag. Tingsrätten anser att rekvisitens inbördes placering inte är avgörande för bedömningen av brottets rubricering utan att en sammanvägning av samtliga relevanta omständigheter görs. *Rädda Barnen* framför att den förändrade ordningsföljden av de kvalificerande omständigheterna inte har någon betydelse för domstolarnas rättstillämpning, men anser att förändringen kan verka normerande och bidra till ett bra och tydligt signalvärde. *Malmö tingsrätt* anser att den föreslagna ändringen inte är någon lagändring och att det kan ifrågasättas att på detta sätt ändra rättstillämpningen. Tingsrätten påpekar vidare att rekvisitet yrkesmässigt kvarstår i det föreslagna andra stycket. Om rekvisitet ska finnas i den ena bestämmelsen men inte i den andra bör enligt tingsrätten ett förtydligande göras avseende skillnaden mellan de båda bestämmelserna. *Åklagarmyndigheten* har i och för sig inget emot att yrkesmässigt utgår som ett rekvisit som kvalificerar ett brott som grovt barnpornografibrott under förutsättning att det under ärendets fortsatta beredning med säkerhet kan fastställas att rekvisitet är överflödigt.

Skälen för regeringens bedömning

Kvalifikationsgrunden yrkesmässigt

Den kvalificerande omständighet som nämns först i bestämmelsen om grovt barnpornografibrott är att brottet har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte. Nästa som tas upp är att brottet utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Den knyter i viss mån an till kriterierna yrkesmässigt eller i vinstsyfte.

I promemorian görs bedömningen att rekvisitet yrkesmässigt täcks in av övriga kvalificerande omständigheter och således är överflödigt. Det föreslås därför att rekvisitet ska utgå. Enligt argumentationen i promemorian kan övergreppsmaterial hanteras i vinstsyfte utan att brottet kan sägas ha skett yrkesmässigt, om det rör sig om en enstaka hantering. Vidare uppges en begränsad men vinstsyftande brottslighet också kunna föreligga utan att brottet har utgjort led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning. Däremot är det enligt promemorian svårt att se hur hanteringen skulle kunna vara yrkesmässig utan att ske med vinstsyfte eller utan att samtidigt vara led i brottslig verksamhet som utövas systematiskt eller i stor omfattning.

Den kvalificerande omständigheten att brottet begåtts yrkesmässigt ges ingen definition i förarbetena. Följande kan emellertid konstateras. I samband med att det grova brottet infördes straffbelades att i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprida barnpornografiska bilder. Straffbestämmelsen utformades med utgångspunkt i motsvarande bestämmelse när det gäller olaga våldsskildring (se prop. 1997/98:43 s. 96 och 166). Med yrkesmässigt i den senare bestämmelsen avses enligt förarbetena att den som är ansvarig för spridningen är

näringsidkare och att spridningen ingår i en verksamhet av ekonomisk art. Det uttalades vidare att näringsidkare och näringsverksamhet ges samma innebörd som i civilrättslig lagreglering varvid det hänvisades till den då gällande avtalsvillkorlagen och bokföringslagen (se prop. 1980/81:176 med förslag till lagstiftning mot viss spridning av videogram med våldsinslag m.m. s. 14–15).

Termen näringsidkare i konsumentköplagen (1990:932) omfattar varje fysisk eller juridisk person som driver verksamhet av ekonomisk natur och av sådan karaktär att den kan betecknas som yrkesmässig (se prop. 2001/02:134 Ändringar i konsumentköplagen s. 80–81 med hänvisningar). Det krävs inte att verksamheten drivs i vinstsyfte.

Enligt bokföringslagen (1999:1078) är den som bedriver näringsverksamhet bokföringsskyldig. Uttrycket näringsverksamhet är avsett att ha väsentligen den innebörd som motsvarar begreppet näringsidkare. Begreppet ska fattas i vidsträckt mening. Det innebär att näringsverksamhet ska anses omfatta all verksamhet som är av ekonomisk natur och av sådan karaktär att den kan betecknas som yrkesmässig. Verksamhetens omfattning har inte någon avgörande betydelse för bokföringsskyldigheten. En hantverkare som driver sin verksamhet i liten skala blir ändå bokföringsskyldig, om det yrkesmässiga momentet är uppfyllt. Kravet på yrkesmässighet innebär å andra sidan att den som vid sidan av sin egentliga sysselsättning åtar sig smärre hantverkssysslor för annans räkning som regel inte kan anses bedriva näringsverksamhet. Detsamma gäller om någon, som i allt väsentligt sysslar med annat, ger ut en eller några böcker (se prop. 1998/99:130 Ny bokföringslag m.m. s. 381). Inte heller enligt bokföringslagen uppställs något krav på att verksamheten drivs i vinstsyfte (se prop. 1975:104 med förslag till ny bokföringslag m.m. s. 203–204).

Mot bakgrund av ovanstående och den betydelse som näringsidkare och näringsverksamhet har – t.ex. att verksamhetens omfattning inte har någon avgörande betydelse och att det inte krävs att verksamheten drivs i vinstsyfte – är det enligt regeringens uppfattning tveksamt om begreppet yrkesmässigt i bestämmelsen om grovt barnpornografibrott verkligen täcks in av övriga kvalifikationsgrunder och alltså är överflödigt. För att inte riskera att snäva in tillämpningsområdet för det grova brottet bör omständigheten att brottet begåtts yrkesmässigt därför vara kvar.

Bör bestämmelsen omformuleras?

Den tredje kvalifikationsgrunden som nämns i lagtexten är att brottet avsett en särskilt stor mängd bilder. Den kvalifikationsgrund som främst tar hänsyn till graden av kränkning av det avbildade barnet är den fjärde, att brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt. För att de sistnämnda omständigheterna ska få genomslag vid brottets rubricering synes i praxis, enligt den genomgång som görs i promemorian, krävas ett relativt stort antal bilder, trots att varken lagtext eller förarbeten hindrar en tillämpning där brottet bedöms som grovt även om antalet grova övergreppsbilder är litet. Det finns enligt promemorian därför skäl att tydligare lyfta fram allvaret i kränkningen av det enskilda barnet som bilden förmedlar. Detta uppges kunna ske genom att omständigheterna att barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt

hänsynslöst sätt placeras först bland de kvalificerande omständigheterna i bestämmelsen. Genom att ändra ordningsföljden i bestämmelsen menar utredaren att det kan tydliggöras att det framför allt är framställning av och befattning med bilder som föreställer verkliga barn som utnyttjas på ett särskilt hänsynslöst sätt som det är mest angeläget att bekämpa och som därmed är mest straffvärt. Vidare uppges att det tydliggörs för rätts-tillämparna att också en enda film eller ett fåtal bilder där verkliga barn utsätts för särskilt hänsynslös behandling ska kunna föranleda att brottet bedöms som grovt. Det föreslås också att de övriga kvalificerande omständigheterna ska anges i en annan ordning. Enligt promemorian bör omständigheten att brottet avsett en särskilt stor mängd bilder inte stå i samband med de kvalificerande omständigheterna att barnen på bilderna är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på ett annat särskilt hänsynslöst sätt. Anledningen till det förslaget uppges vara att försöka undvika att bestämmelsen tolkas så att det för grovt brott krävs både en särskilt stor mängd bilder och att bilderna dessutom har grovt innehåll.

Vid bedömningen av om ett barnpornografibrott är grovt ska domstolen göra en helhetsbedömning av samtliga omständigheter i det enskilda fallet. De kriterier som anges i bestämmelsen är exemplifieringar och uppräkningsåtaledes inte avsedd att vara uttömmande. Det är därför inte uteslutet att ett brott bedöms som grovt även om ingen av de uppräknade omständigheterna föreligger. För att ett brott ska bedömas som grovt bör emellertid i princip krävas att omständigheterna i det enskilda fallet framstår som försvarande i motsvarande grad som normalt gäller i de fall som anges i lagens exemplifiering (se t.ex. NJA 2018 s. 634 p. 10). Inte heller är det nödvändigt att det i de angivna fallen alltid döms för grovt brott. Som *Jönköpings tingsrätt* pekar på saknar rekvisitens inbördes placering betydelse för bedömningen av brottets rubricering. Även *Rädda Barnen* framhåller att den förändrade ordningsföljden inte har någon betydelse för domstolarnas rättstillämpning. Att nu placera kvalifikationsgrunderna i en annan ordning framstår enligt regeringen därför inte som ändamålsenligt. En sådan lagändring skulle dessutom riskera att det vid tillämpningen av straffbestämmelser om andra grova brott läggs vikt vid i vilken ordningsföljd de kvalificerande omständigheterna räknas upp. Konsekvenserna av en sådan förändring i tillämpningen kan inte överblickas.

Mot denna bakgrund menar regeringen att förslagen om ändrad ordningsföljd inte bör genomföras. Det finns dock anledning att understryka att det enligt bestämmelsens ordalydelse inte finns något krav på att bilder med i hög grad integritetskränkande innehåll ska uppgå till viss mängd. I förarbetena till när grovt barnpornografibrott infördes anges tvärtom att straffskalan för grovt brott bör kunna tillämpas vid framställning eller hantering även av en enskild film om filmen i fråga visar ett barn som utsätts för särskilt hänsynslös behandling under förutsättning att filmen kan antas vara en dokumentation av ett verkligt övergrepp. Det uttalas även att det bör räcka med att någon kvalificerande omständighet föreligger, under förutsättning att gärningens straffvärde totalt sett motiverar att brottet bedöms som grovt (se prop. 1997/98:43 s. 97).

4.5.2 En höjning av minimistraflet

Regeringens förslag: Straffminimum för grovt barnpornografibrott ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens. I promemorian föreslås att straffminimum ska höjas till fängelse i nio månader.

Remissinstanserna: Många remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Kriminalvården*, *Åklagarmyndigheten*, *Barnombudsmannen*, *Brottsförebyggande rådet*, *Brottsoffermyndigheten*, *Brottsofferjouren*, *RFSU*, *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* och *Svenska kyrkan*, tillstyrker eller har inte någon invändning mot promemorians förslag. *Unizon* tillstyrker förslaget, men menar att höjningen är att betrakta som marginell och inte återspeglar allvaret i brottet. *ECPAT Sverige*, *Roks*, *Rädda Barnen* och *Svenska Bankföreningen* förespråkar att minimistraflet ska vara ett år, vilket även *Linköpings universitet (Barnafrid)* är inne på. *Jönköpings tingsrätt* anser att det i och för sig finns anledning att se allvarigare på barnpornografibrottet, men ser en risk för att en höjning av straffminimum kan få som konsekvens att domstolarna i mindre utsträckning kommer att rubricera ett brott som grovt då nio månader i vissa fall kan framstå som ett för högt straffvärde och utrymmet för frivårdande påföljder blir mindre. *Hovrätten för Västra Sverige* ställer sig tveksam till om det föreligger tillräckligt starka skäl för en straffhöjning, samtidigt som hovrätten konstaterar att förslaget ligger i linje med andra genomförda och pågående straffskärpningsreformer. *Sveriges advokatsamfund* anser att tillräckligt tungt vägande skäl för ett höjt minimistraflet för grova barnpornografibrott inte presenterats i promemorian.

Skälen för regeringens förslag

En skärpt syn på allvarliga barnpornografibrott

Utgångspunkten för bedömningen av en gärnings straffvärde är den straffskala som gäller för den aktuella brottstypen. Straffskalan ger uttryck för hur allvarlig lagstiftaren anser att brottstypen är. Grundläggande principer att ta hänsyn till vid bestämmandet av straffskalan är proportionalitet och ekvivalens. Dessa principer innebär att svårare brottstyper ska bestraffas strängare än lindrigare brottstyper och att lika svåra brottstyper ska bestraffas lika strängt.

Synen på hur allvarlig en brottstyp är kan förändras över tid till följd av samhällsutvecklingen. Om synen har förändrats mera varaktigt och inte ges ett tillräckligt genomslag inom ramen för den gällande straffskalan finns det skäl att ändra lagstiftningen.

Straffet för barnpornografibrott är fängelse i högst två år eller, om brottet är ringa, böter eller fängelse i högst sex månader. Straffet för grovt barnpornografibrott är fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Straffskalan för grovt brott ändrades 2005 genom att straffmaximum höjdes från fyra till sex års fängelse. Skärpningen gjordes bl.a. för att svensk lagstiftning skulle uppfylla ett EU-rambeslut på området. En höjning av straffskalan till sex års fängelse ansågs ge goda möjligheter för domstolarna att göra en nyanserad straffmätning vid särskilt allvarliga fall av

grovt barnpornografibrott. Någon generell höjning av straffen för grovt barnpornografibrott var dock inte avsikten (se prop. 2004/05:45 s. 119). Straffminimum för grovt barnpornografibrott har varit oförändrat sedan den särskilda straffskalan för grovt brott infördes 1999.

I och med teknikutvecklingen är det i dag lättare att söka upp och ta del av övergreppsmaterial än när straffbestämmelsen om grovt barnpornografibrott infördes. Har en bild väl fått spridning på internet är det svårt att hindra ytterligare spridning. För den som drabbas kan vetskapen om att andra har möjlighet att fortsätta titta på bilden innebära ett svårt lidande och en känsla av att övergreppet inte tar slut. Mycket talar för att de sexuella övergreppen som dokumenteras blir allt grövre och ofta innefattar våld och övergrepp på mycket unga barn. Det finns också uppgifter om att efterfrågan på övergreppsbilder ökar i takt med att utbudet ökar, vilket i sin tur leder till ökad produktion och sexuella övergrepp på barn i samband med produktionen. Barnpornografiskt material kan även bidra till att sexuella övergrepp ”normaliseras” för både förövare och offer. Enligt regeringens mening innebär den utveckling som skett att allvarliga former av barnpornografibrott bör ses som mer klandervärda än tidigare.

Straffminimum för grovt barnpornografibrott bör höjas

Den skärpta synen på brottsligheten återspeglas enligt regeringens uppfattning inte fullt ut i straffnivån för grovt barnpornografibrott. Straffskalan bör därför skäpas. För att åstadkomma generellt höjda straff för grova barnpornografibrott bör straffminimum höjas. I promemorian föreslås en höjning av minimistrafte med tre månader, dvs. till fängelse i nio månader. Några remissinstanser, t.ex. *ECPAT Sverige*, *Roks* och *Rädda Barnen*, anser att detta inte är tillräckligt utan att ett minimistrafte på ett år bättre återspeglar brottets allvar. Det framförs även att en höjning till ett år skulle leda till att brottet prioriteras högre av polis och åklagare samt att presumptionen mot fängelse bryts. Ett sådant straffminimum diskuteras även i promemorian.

Regeringen har, beträffande frågan hur stora höjningarna av minimistrafte rent allmänt bör vara, uttalat att storleken dels ska sättas i relation till den befintliga straffskalan och inte ske i alltför stora steg, dels inte motsvara mer än hälften av det befintliga minimistrafte (se prop. 2016/17:108 Straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott s. 29). Med dessa utgångspunkter ligger det närmast till hands att höja minimistrafte för grovt barnpornografibrott till fängelse i nio månader. Med hänsyn till brottets skadeverkningar för det enskilda barnet och barn i allmänhet, delar regeringen emellertid uppfattningen som några remissinstanser för fram att ett minimistrafte på ett års fängelse bättre skulle återspegla brottets straffvärde på en lägsta nivå. En sådan straffskala ger fortfarande tillräckligt utrymme för en adekvat straffvärdebedömning också för de minst allvarliga fallen som ändå är att betrakta som grovt brotte. Straffskalan skulle då vara densamma som för t.ex. grovt sexuellt övergrepp mot barn, vilket bedöms som rimligt med hänsyn till brottets allvar.

Det är angeläget att ett höjt straffminimum också får ett genomslag i praktiken. Utredaren befarar att en höjning av minimistrafte till ett års fängelse skulle riskera att medföra en återhållsamhet från domstolar att bedöma barnpornografibrott som grova när det inte är fråga om de

allvarligaste gärningarna, vilket i sin tur skulle innebära att syftet med höjningen skulle motverkas. *Jönköpings tingsrätt* ser en sådan risk redan vid ett straffminimum på fängelse i nio månader.

Avsikten är inte att påverka gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott. Några förändringar av de omständigheter som särskilt ska beaktas vid bedömningen av om ett brott är grovt föreslås heller inte av regeringen. Med en höjning från sex månaders fängelse till ett års fängelse, vilket enligt regeringens bedömning alltså motsvarar brottets straffvärde på en lägsta nivå, finns det inte anledning att tro annat än att domstolarna kommer att tillämpa lagstiftningen på avsett vis. *Lagrådet* anser att det kan sättas i fråga om regeringen har ett fullgott underlag för bedömningen att samtliga barnpornografibrott som i dag bedöms som grova kommer att göra det även vid ett straffminimum på fängelse i ett år. Regeringen vill med anledning av detta framhålla att frågan om hur stor en höjning bör vara noga analyseras och presenteras i promemorian. Risken för att ett minimistraff på fängelse i ett år skulle medföra en återhållsamhet från domstolar att bedöma brott som grova berörs särskilt. Promemorian har remissbehandlats på sedvanligt sätt och hänsyn har också tagits till de synpunkter som då framkommit. Någon ytterligare beredning bedöms därför inte nödvändig.

Regeringen anser sammantaget att en höjning av straffminimum för grovt barnpornografibrott från fängelse i sex månader till fängelse i ett år är lämplig och lämnar därför ett sådant förslag.

4.6 Brottsbeteckningar

4.6.1 Barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott

Regeringens bedömning: Brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör inte ändras.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Ett stort antal remissinstanser, bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, *Svea hovrätt*, *Jönköpings tingsrätt*, *Åklagarmyndigheten*, *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)*, *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* och *Sveriges advokatsamfund*, instämmer i eller har inte någon invändning mot promemorians bedömning. *Polismyndigheten* kan godta slutsatsen att nuvarande brottsbeteckning behålls, men anser att det finns skäl för en ändring och att det därför finns anledning att återkomma till frågan. Ett antal remissinstanser delar inte promemorians bedömning. *Brottsoffermyndigheten*, *ECPAT Sverige* och *Rädda Barnen* anser att begreppet barnpornografi är missvisande genom att ordet pornografi kan ge intrycket att det föreligger en frivillighet från barnets sida som ger det sexuella övergreppet legitimitet. Liknande synpunkter framförs av *Barnombudsmannen* som även anser att en ändring av beteckningen skulle förtydliga allvaret i brottet. *Barnombudsmannen*, *ECPAT Sverige*, *Rädda Barnen*, *Svenska Bankföreningen* och *Unizon* förordar i stället brottsbeteckningen ”dokumenterat sexuellt övergrepp mot barn” eller ”dokumenterade sex-

uella övergrepp mot barn”. Ett annat förslag, som lämnas av *Brottsoffermyndigheten*, är ”sexuell exploatering av barn i bild” eller ”dokumenterad sexuell exploatering av barn i bild”. *Linköpings universitet (Barnafrid)* anser att en möjlig brottsbeteckning skulle vara ”hantering av dokumenterade sexuella övergrepp mot barn” och för de material som inte dokumenterar en brottslig handling, men ändå ska falla inom ramen för brottet, exempelvis ”sexualisering av barn i bild”. Enligt *RFSU* vore det önskvärt med en ny utredning för att hitta en lämplig och tydlig rubricering som speglar brottets allvar, täcker in samtliga gärningar och samtliga bilder och som inte riskerar att sammankopplas med annan pornografi.

Skälen för regeringens bedömning: Som anges i avsnitt 4.2 har det från flera håll framförts kritik mot brottsbeteckningen barnpornografibrott. Enligt promemorian framstår dock skälen för en ändring inte som tillräckligt starka. Slutsatsen är därför att brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör behållas.

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott innefattar gärningsformer med sinsemellan stora skillnader i fråga om såväl karaktär som straffvärde. I brottet inkluderas inte bara hantering av bilder som föreställer verkliga barn som utsätts för sexuella övergrepp. Kriminaliseringen omfattar även pornografiska bilder som föreställer barn där det inte finns något bakomliggande sexualbrott, liksom verklighetstroga bilder som avser fiktiva barn. Det kan också röra sig om bilder som barn har tagit av sig själva eftersom sådana bilder kan vara brottsliga för andra att hantera. Brottsbeteckningen bör inkludera samtliga fall som täcks av kriminaliseringen. Om det finns en brottsbeteckning som bättre än den nuvarande uttrycker vad barnpornografibrottet omfattar, finns inget principiellt hinder mot att ändra beteckningen. Utgångspunkten bör emellertid vara att detta ska ske endast om det finns starka skäl för det.

De remissinstanser som anser att brottsbeteckningen bör ändras menar bl.a. att användningen av ordet barnpornografi riskerar att förminska det övergrepp på barn som bilden förmedlar och den kränkning som bilden innebär. Vidare anförs att ordet pornografi betecknar lagliga bilder på vuxna människor och att brottsbeteckningen barnpornografi därför blir missvisande. En brottsbeteckning som flera i stället förespråkar är ”dokumenterat sexuellt övergrepp mot barn”. Även om barnpornografi i många fall avser just dokumenterade sexuella övergrepp mot barn är det enligt regeringens mening inte lämpligt att ersätta barnpornografibrott med den benämningen. En sådan beteckning utesluter bilder som inte avser ett bakomliggande brott och passar också sämre för brott som sker genom skildring. Till detta kommer att sexuellt övergrepp mot barn är en brottsbeteckning för ett sexualbrott mot barn (6 kap. 5 § brottsbalken). Termen sexuellt övergrepp mot barn har således redan sin specifika betydelse i brottsbalken som inte överensstämmer med den innebörd begreppet skulle ha om det användes i detta sammanhang som ett samlingsnamn för sexualbrott mot barn. I promemorian diskuteras flera andra förslag, t.ex. ”sexuell exploatering av barn i bild”, som *Brottsoffermyndigheten* föreslår, eller ”sexuell kränkning av barn i bild”. Det kan dock riktas invändningar mot samtliga dessa förslag, t.ex. att det är tveksamt om de indikerar allvaret i brottet eller om allmänheten förstår vad som avses med benämningen.

Som konstateras i promemorian inkluderar den nuvarande beteckningen rent språkligt samtliga bilder och gärningsformer som omfattas av straffbestämmelsen. Brottsbeteckningen är tydlig, relativt kort samt lätt för allmänheten att förstå och ta till sig. Den speglar att fråga är om brottsliga förfaranden med vissa bilder och bör knappast kunna förväxlas med hantering av laglig vuxenpornografi. Beteckningen är dessutom inarbetad och några problem i tillämpningen av bestämmelsen till följd av dess beteckning har enligt promemorian inte framkommit.

Regeringen delar mot denna bakgrund promemorians uppfattning att skälen för en ändring inte framstår som tillräckligt starka. Brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott bör alltså vara kvar.

4.6.2 Barnpornografibrott som är ringa

Regeringens bedömning: Det bör inte införas en egen brottsbeteckning för barnpornografibrott som är ringa.

Promemorians förslag överensstämmer inte med regeringens bedömning. I promemorian föreslås att brottsbeteckningen ringa barnpornografibrott ska införas.

Remissinstanserna: Ett antal remissinstanser, bl.a. *Svea hovrätt*, *Jönköpings tingsrätt*, *Umeå tingsrätt*, *Brottsförebyggande rådet*, *Domstolsverket*, *Brottsofferjouren* och *Sveriges advokatsamfund*, tillstyrker eller har inte någon invändning mot promemorians förslag. Några remissinstanser avstyrker eller invänder mot förslaget. *Åklagarmyndigheten* anser att det finns en beaktansvärd risk för att brottsbeteckningen ringa barnpornografibrott kommer att uppfattas som stötande i det allmänna rättsmedvetandet och föreslår brottsbeteckningen ”mindre allvarligt barnpornografibrott” eller motsvarande. Enligt *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* brukar det, när en egen rubricering för ringa brott förekommer, finnas en uttrycklig angivelse av vilka faktorer som ska beaktas vid bedömandet huruvida ett brott är att anse som ringa. I andra fall föreskrivs, enligt universitetet, endast en lägre straffskala, utan en egen rubricering, om brottet anses vara ringa eller mindre allvarligt. Universitetet anser inte att det finns skäl för att frångå denna praxis och att den aktuella lydelsen bör gälla fortsättningsvis alternativt att det bör preciseras vilka omständigheter som ska beaktas. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* påpekar att ordet ringa i en brottsrubricering kan uppfattas som en nedvärdering av dess klandervärdhet. *Barnombudsmannen*, *ECPAT Sverige*, *Rädda Barnen* och *Svensk Bankförening* anser att förslaget förminskar allvaret i brottet.

Skälen för regeringens bedömning: För barnpornografibrott som är ringa tillämpas enligt 16 kap. 10 a § andra stycket brottsbalken en särskild straffskala. Denna brottstyp har dock inte någon egen brottsbeteckning utan barnpornografibrott används som gemensam beteckning för såväl normalgradsbrottet som den ringa graden.

I promemorian föreslås att ringa barnpornografibrott ska få en egen brottsbeteckning, med samma straffskala som i dag. En egen brottsbeteckning skulle enligt promemorian tydliggöra vad den tilltalade döms

för och också vara enklare att använda än omskrivningar som ”barnpornografibrott som är ringa”. De remissinstanser som avstyrker förslaget invänder i huvudsak att den föreslagna brottsbeteckningen sänder fel signaler och riskerar leda till att brottet uppfattas som mindre allvarligt.

Det förekommer att ett ringa brott har en egen brottsbeteckning utan någon uttrycklig angivelse av vilka faktorer som ska beaktas vid bedömningen av om brottet är ringa. Någon anledning att av det skäl som *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* tar upp, avstå från att införa en egen brottsbeteckning finns alltså inte. Däremot håller regeringen med *Åklagarmyndigheten* som anser att det finns en beaktansvärd risk för att brottsbeteckningen ringa barnpornografibrott kommer att uppfattas som stötande i det allmänna rättsmedvetandet. Regeringen anser emellertid inte heller att ”mindre allvarligt barnpornografibrott”, som *Åklagarmyndigheten* föreslår, är en lämplig brottsbeteckning.

Regeringen menar i och för sig att en egen brottsbeteckning skulle kunna underlätta kommunikationen kring det ringa brottet. Risken för att brottsbeteckningen skulle uppfattas som stötande väger emellertid över. Sammantaget anser regeringen därför att det inte finns tillräckliga skäl för att införa beteckningen ringa barnpornografibrott.

5 Preskription av brott mot barn

5.1 Regler om preskription

Åtalspreskription

Regler om preskription finns huvudsakligen i 35 kap. brottsbalken och gäller även på specialstraffrättens område. Det finns två huvudformer av preskription, s.k. åtalspreskription och s.k. påföljdspreskription. Av 35 kap. 1 § brottsbalken framgår att åtalspreskription innebär att påföljd inte får ådömas om den misstänkte inte har häktats eller fått del av åtal inom viss tid från brottet. Åtalet ska ogillas och inte avvisas om brottet är preskriberat. Åtalspreskription ska beaktas av rätten utan yrkande (ex officio) vid den tidpunkt då domstolen ska bestämma påföljden.

Preskriptionstiden är bestämd till olika antal år utifrån det straff som högst kan följa på brottet. Den är

- två år om det strängaste straffet är fängelse i högst ett år,
- fem år om det strängaste straffet är fängelse i högst två år,
- tio år om det strängaste straffet är fängelse i högst åtta år,
- femton år om det svåraste straffet är fängelse på viss tid över åtta år,

och

- tjugofem år om fängelse på livstid kan följa på brottet.

Regeln avspeglar en grundläggande princip om ett samband mellan brottets svårhet och preskriptionstidens längd. Undantag från denna princip gäller dock bl.a. för vissa brott mot barn och bokföringsbrott.

Normalt bestäms preskriptionstiden av maximum i straffskalan för respektive brott. Under vissa omständigheter kan dock straffmaximum vara högre eller lägre än det straffmaximum som är föreskrivet för ett enskilt brott (bl.a. 26 kap. 3 § respektive 29 kap. 7 § andra stycket brotts-

balken). I dessa fall påverkas även preskriptionstidens längd. Såvitt gäller unga lagöverträdare innebär det att preskriptionstiden blir längst femton år för brott som någon har begått innan han eller hon fyllt 21 år, eftersom det i sådana fall inte får dömas till svårare straff än fängelse i tio år eller i särskilda fall fjorton år. I de fall där brottet är gradindelad betraktas varje grad av brottet som ett brott för sig med särskild straffskala.

Åtalspreskription förhindras, enligt 35 kap. 1 § brottsbalken, genom att den misstänkte häktas eller får del av åtal för brottet. Enbart ett beslut om häktning hindrar inte preskription utan det krävs att häktningsbeslutet verkställs. Delgivning av strafföreläggande hindrar inte heller preskription. Om den häktade frigges utan att han eller hon fått del av åtalet eller om åtal avvisas eller avskrivs anses inte något preskriptionsavbrott ha skett, vilket framgår av 35 kap. 3 § brottsbalken.

Beräkning av preskriptionstid

Av 35 kap. 4 § första stycket brottsbalken följer att preskriptionstiden löper från den dag då brottet begicks eller fullbordades. Vid brott som kan fortsätta att begås även efter brottets fullbord, räknas preskriptionstiden från tiden när brottet avslutades. I andra stycket finns en bestämmelse som innebär att utgångspunkten för preskriptionstiden vid vissa typer av brott mot barn räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år (se vidare nedan). I tredje stycket regleras från vilken tidpunkt preskriptionstiden ska räknas vid bokföringsbrott som inte är ringa.

Om flera brott begås genom skilda handlingar, s.k. realkonkurrens, räknas preskriptionstid för vart och ett av brotten. Om däremot en handling innefattar flera brott, s.k. idealkonkurrens, löper preskriptionstiden för samtliga brott så länge den löper för något av dem (35 kap. 1 § andra stycket brottsbalken).

Absolut preskriptionstid

Bestämmelserna om åtalspreskription kompletteras i 35 kap. 6 § brottsbalken av bestämmelser om s.k. absolut preskription. De innebär att sedan en viss tid förflutit från brottet, får det aldrig dömas till påföljd för brottet även om preskriptionsavbrott har skett enligt 1 §.

Preskriptionstiden bestäms i princip efter det högsta straffmaximum som gäller för brottet. Den absoluta preskriptionstiden är fem år för de bötesbrott för vilka åtalspreskriptionen är två år. I de fall där det finns särskilda preskriptionsbestämmelser för bötesbrott i specialstraffrätten, samt för brott med straffmaximum om två års fängelse, är dock den absoluta preskriptionstiden femton år. I övriga fall är den trettio år. På samma sätt som vid åtalspreskription löper tiden från dagen för brottet. Bestämmelsen gäller även i högre rätt. Om någon dömts i lägre rätt inom preskriptionstiden och får sin sak prövad av högre rätt sedan preskriptionstiden löpt ut ska åtalet där ogillas.

Påföljdspreskription

Bestämmelser om påföljdspreskription vid dom på fängelse finns i 35 kap. 8 och 9 §§ brottsbalken. De innebär att ett fängelsestraff bortfaller om det inte börjar verkställas inom viss tid sedan domen vunnit laga kraft. Preskriptionstiden bestäms utifrån fängelsestraffets längd och är fem, tio,

femton, tjugo och som längst trettio år. Om verkställighet av fängelsestraff avbryts räknas preskriptionstiden för återstoden av straffet från tiden för avbrottet. Preskriptionstidens längd bestäms då utifrån den tid som återstår av straffet. Bestämmelserna gäller inte i de fall när böter har förvandlats till fängelse.

I 35 kap. 7, 10 och 11 §§ brottsbalken finns även bestämmelser om preskription av böter, vite, sluten ungdomsvård och ungdomstjänst. För villkorlig dom, skyddstillsyn och överlämnande till särskild vård behövs inte några bestämmelser om påföljdspreskription eftersom dessa påföljder verkställs när domen vinner laga kraft.

Vissa allvarliga brott preskriberas inte

Enligt 35 kap. 2 § brottsbalken preskriberas inte vissa allvarliga brott, nämligen

- mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken,
- folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,
- terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, och
- försök till dessa brott.

Har någon begått ett sådant brott innan han eller hon fyllt 21 år gäller dock bestämmelserna om preskription i 35 kap. brottsbalken.

Bestämmelserna om slopad preskription tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

I motiven till de lagändringar som innebar att preskriptionstiden togs bort för vissa brott anförde regeringen att utgångspunkten alltså bör vara att brott ska preskriberas och att principen om ett samband mellan brotts straffskala och preskriptionstidens längd som huvudregel fortfarande bör gälla. Det ansågs dock finnas skäl att överväga förändringar för vissa mycket allvarliga brott. Det angavs bl.a. att möjligheterna att utreda gamla brott förbättrats genom användning av ny dna-teknik och att också annan kriminalteknik förbättras fortlöpande. Även värdet för brottsoffret att gärningsmannen ställs till svars liksom att personer som varit misstänkta för brottet kan avföras från misstanke framhölls. När det gällde vilka brott som borde omfattas av en reform anfördes att det förhållandet att det rör sig om ytterst allvarliga brott som kan leda till särskilt stränga straff inte ensamt utgör ett tillräckligt skäl för att preskriptionstiden förlängs eller slopas. Inte heller ansågs det faktum att möjligheten att klara upp vissa brott hade ökat, ensamt utgöra ett berättigat skäl för att frångå de grundläggande principerna på området. I stället uppgavs det krävas att det vid varje enskild brottstyp gjordes en analys av behovet av en särreglering (se prop. 2009/10:50 Avskaffande av preskription för vissa allvarliga brott s. 14–15).

Utgångspunkten vid bedömningen av för vilka brott preskription borde avskaffas skulle enligt regeringen vara att ett brott innefattar uppsåtligt dödande (se samma prop. s. 18). Det övervägdes om preskription skulle slopas även för andra brott än sådana och vissa internationella brott. Regeringen ansåg emellertid att undantag från principen om ett samband

mellan brottens straffvärde och preskriptionstidens längd bör präglas av restriktivitet och att det annars fanns en risk att det sedan lång tid tillbaka gällande och i normalfallet väl fungerande systemet luckrades upp allt för mycket. Att det rör brott som anses särskilt integritetskränkande eller har ett högt straffvärde ansågs inte i sig utgöra så tunga skäl att preskriptionstiden borde slopas. Inte heller den omständigheten att kriminaltekniken medfört att möjligheten att klara upp vissa brott hade ökat uppgavs ensamt vara ett berättigat skäl. Tillräckliga skäl för att avskaffa eller förlänga preskriptionstiderna för våldtäkt, grova våldsbrott, könsstympning av barn eller grova fridskränkingsbrott ansågs därför inte finnas (se samma prop. s. 22).

Preskriptionstidens beräkning vid vissa brott mot barn

Vid vissa brott riktade mot barn räknas preskriptionstiden från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år (35 kap. 4 § andra stycket brottsbalken).

En på så sätt förlängd preskriptionstid gäller för de flesta av sexualbrotten mot barn enligt 6 kap. brottsbalken, nämligen våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och utnyttjande av barn genom köp av sexuell handling. Sexuellt ofredande har förlängd preskriptionstid om det utförs mot någon som är under 18 år. De sexualbrott som inte har målsägandens ålder som rekvisit, men ändå har förlängd preskriptionstid om det begåtts mot en person som inte fyllt 18 år är våldtäkt, grov våldtäkt, oaktsam våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, oaktsamt sexuellt övergrepp, koppleri och grovt koppleri. Detsamma gäller för brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor. Även vid barnpornografibrott, som inte är ringa, och grovt barnpornografibrott räknas preskriptionstiden från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild. Med barn avses emellertid även en person som fyllt 18 år men inte är fullt pubertetsutvecklad. I de fallen ska preskriptionstiden för skildringsbrottet räknas från den dag brottet begicks, dvs. enligt huvudregeln för preskription.

Även vid straffbara försök till de ovanstående brotten räknas preskriptionstiderna från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år.

När bestämmelserna om förlängd preskriptionstid infördes 1995 uppgavs att en särbehandling av sexualbrott mot barn i preskriptionshänseende har starka skäl för sig. Regeringen uttalade bl.a. följande. Brotten intar en särställning i det att de ofta inte ger några synliga skador. De sexuella övergreppen är sällan förenade med något nämnvärt fysiskt våld, eftersom den som begår gärningen ofta befinner sig i en sådan överlägsen ställning att han eller hon inte behöver tillgripa något våld för att driva igenom sin vilja. Skadorna ligger i stället regelmässigt på det psykiska planet och kan vara både svåra och livslånga. Ett barn som utsätts för sexuella övergrepp förmår ofta av olika skäl inte berätta om vad det varit utsatt för förrän det kommer upp i de övre tonåren. Det är först då som barnet nått sådan självständighet och mognad att det kan berätta vad det varit med om. Sexuella övergrepp mot barn upptäckts därför i många fall inte förrän lång

tid förflutit. Inte sällan kan de då vara preskriberade. Om bevisläget är sådant att den som har gjort sig skyldig till övergrepp kan överbevisas om detta, vore det stötande om preskriptionsreglerna skulle lägga hinder i vägen mot en lagföring. De rättspolitiska argument, av innebörd att straffanspråket uttunnas med tiden och att gärningsmannen efter viss tid bör vara fredad mot ingripande, som uppbär preskriptionsinstitutet väger lätt mot intresset av att kränkningar av detta slag beivras. Regeringen ansåg dock att en förlängning av preskriptionstiden är motiverad endast då det rör sig om allvarliga kränkningar (se prop. 1994/95:2 Ökat skydd för barn – Ytterligare åtgärder mot sexuella övergrepp, m.m. s. 24–28).

Regleringen om förlängd preskriptionstid har därefter ändrats och kompletterats vid flera tillfällen. När bestämmelsen om förlängd preskriptionstid infördes för barnpornografibrott av normalgraden och grovt barnpornografibrott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild, anfördes att skildrande är den form av barnpornografibrott som rymmer det starkaste inslaget av utnyttjande. Gärningen fick i det avseendet anses jämförbar med sexualbrott riktade mot barn. De skäl som återopats för förlängda preskriptionstider för sexualbrott ansågs därför göra sig gällande även för barnpornografibrott som består i skildring (se prop. 2009/10:70 s. 31). Argumenten som anfördes när preskriptionstiden för brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor förlängdes, var i många delar desamma som för sexualbrotten (se vidare prop. 2009/10:50 s. 27–29).

5.2 Behovet av lagändringar

Varför ska brott preskriberas?

De nu gällande reglerna om straffrättslig preskription motiveras främst av rättspolitiska, humanitära och praktiska skäl. Det är inte lika angeläget att gamla brott blir bestraffade som att så sker med brott som ännu är aktuella i människors medvetande och statens straffanspråk bör inte heller upprätthållas under obegränsad tid. Det har också ansetts rimligt att den som efter ett brott har varit laglydig under en längre tid ska kunna känna sig trygg och inte behöva riskera att den existens han eller hon byggt upp åt sig går till spillo på grund av brottet. Ytterligare ett motiv bakom reglerna är att det kan vara förenat med svårigheter att utreda och föra bevisning om ett brott som begåtts för lång tid sedan. Vittnens minnesbilder kan blekna allteftersom tiden går och både vittnen och gärningsmän kan hinna avlida. Även kraven på rättssäkerhet och effektivitet talar alltså för att gamla brott preskriberas. De rättspolitiska och humanitära skälen för preskription väger dock mindre tungt ju allvarligare brott det är fråga om. Det är också därför det föreskrivs olika preskriptionstider alltefter brottets svårhet (se prop. 2009/10:50 s. 13–14).

Preskription för brott mot barn i vissa andra länder

I promemorian finns en sammanfattning av hur straffrättslig preskription av brott mot barn regleras i ett antal europeiska länder, se avsnitt 6.3. Av denna redogörelse framgår att Danmark, Island och Norge har avskaffat preskription för vissa sexualbrott som begåtts mot barn. De länder som

under de senaste tio åren har avskaffat eller förlängt preskriptionstiden för vissa brott har dock inte kunnat redovisa vilka effekter lagändringarna haft.

Statistik avseende preskriberade brott mot barn

I promemorian finns även en genomgång av statistik från Åklagarmyndigheten som avser antal beslutade brottsmisstankar för åren 2013–2017 där åklagaren har angett preskription som skäl för ett nedläggningsbeslut, se avsnitt 6.4. Av statistiken framgår att 70 fall av misstänkta våldtäktsbrott där brottsoffret var under 18 år lades ned under den aktuella perioden, eller i genomsnitt 14 fall per år. I övervägande delen var flickor brottsoffer. För andra sexualbrott mot barn än våldtäktsbrott rör det sig om totalt drygt 200 fall (statistiken för sexuellt ofredande år 2013 är dock inte fullständig). En klar majoritet av dessa avser sexuellt ofredande.

När det gäller andra brott mot barn beslutade åklagare att lägga ned två fall av grov misshandel eller synnerligen grov misshandel på grund av preskription. Inga fall av brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor har registrerats som preskriberade. Inte heller några fall av människohandel, rån eller grovt rån mot barn har registrerats som preskriberade under perioden. Beträffande barnpornografibrott lades i genomsnitt fem fall per år ned på grund av preskription. För människorov och olaga frihetsberövande registreras inte brottsoffrets ålder, så av de 17 fall som lades ned på grund av preskription går det inte att säga om det rör sig om barn eller vuxna. Människoexploatering och grov människoexploatering infördes den 1 juli 2018 och ingår därför inte i statistiken.

Teknisk utveckling

Som anges ovan är ett av skälen för att låta brott preskriberas efter en viss tid att det efter hand kan bli allt svårare att utreda och föra bevisning om brottet. Med förbättrade forensiska metoder, såsom spårsäkring och dna-analyser, ökar dock möjligheten att utreda även äldre brott förutsatt att spår säkras tidigt. Det förekommer redan att nya dna-profiler som förs in i dna-registret matchar spår från exempelvis våldtäkter som begåtts för flera år sedan. Sådana sammanträffanden kan förväntas öka allteftersom dna-registret utökas.

Inte bara forensiska metoder kan ha betydelse för att utreda brott efter lång tid. Det är inte ovanligt att gärningsmän med mobiltelefoner eller annan teknisk utrustning dokumenterar sina brott. Det gäller såväl sexualbrott som andra brottstyper. Om dessa bilder och filmer finns kvar under lång tid, kan de tjäna som bevisning för att identifiera förövaren och klarlägga omständigheter kring brottet.

Den tekniska utvecklingen har alltså inneburit att bevisning kan säkras och sparas under flera år, vilket kan möjliggöra att lagföringen är rättssäker även efter lång tid.

Lagändringar bör övervägas

Regeringen anser att de grundläggande skälen för preskription fortfarande är relevanta. Utgångspunkten bör vara att brott ska preskriberas och att det endast är för vissa allvarliga brott som det kan finnas skäl att överväga

förändringar. Principen om ett samband mellan brottens straffskala och preskriptionstidens längd bör alltså som huvudregel fortfarande gälla.

Samtidigt har samhället utvecklats och därmed har även synen på viss typ av brottslighet förändrats. Lagstiftaren har beträffande flera brott ansett att det finns ett behov av att kunna markera en strängare syn genom att brottsligheten möts av en kraftigare reaktion. Exempelvis skärptes den 1 juli 2017 straffskalorna för vissa allvarliga våldsbrott, däribland grov misshandel, synnerligen grov misshandel, grovt rån och brott mot lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor. Vidare höjdes den 1 juli 2018 minimistraffet för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn. Regeringen anser att det finns ett starkt allmänt intresse av att denna typ av allvarliga brott inte förblir ostraffade. Det gäller i synnerhet om brottet riktas mot ett barn. Vid övergrepp mot barn är riskerna för svåra och långvariga personliga skadeverkningar särskilt stora. Enligt regeringens mening har det straffrättsliga sanktionssystemet en central roll för att bekämpa sådan brottslighet. Höga krav måste därför ställas på att regelsystemet är utformat så att det medger en effektiv lagföring.

Vissa brott mot barn särbehandlas redan i preskriptionshänseende genom den reglering om senarelagd utgångspunkt för beräkning av preskriptionstid som finns. De skäl som har anförts för att låta preskriptionstiden löpa från barnets 18-årsdag i stället för dagen för brottet kan göras gällande även i fråga om att förlänga eller helt avskaffa preskriptionstiden för dessa brott, i vart fall när det gäller de allvarligaste brottstyperna. Flera av de andra nordiska länderna har avskaffat preskriptionstiden för allvarliga sexualbrott mot barn och erbjuder således ett starkare skydd än Sverige mot att sådana brott preskriberas. Även statistiken visar att det kan finnas ett behov av att ändra reglerna om preskription för vissa sexualbrott mot barn. Till detta kommer att de praktiska skäl som åberopas till stöd för preskriptionsregleringen till viss del har försvagats på grund av den tekniska utvecklingen.

Sammantaget anser regeringen att det finns skäl att överväga förändringar i preskriptionsreglerna för allvarliga brott mot barn.

5.3 Avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn

Regeringens förslag: Från åtalpreskription ska undantas våldtäkt som inte är mindre grov, grov våldtäkt och brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år, samt våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn.

Dessa brott ska undantas även från påföljdspreskription och absolut preskription.

Regeringens bedömning: Om ett sådant brott har begåtts av någon innan han eller hon fyllt 21 år, bör brottet även fortsättningsvis preskriberas.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissutfallet är blandat. Ett antal remissinstanser, t.ex. *Domstolsverket*, *Åklagarmyndigheten*, *Polismyndigheten*, *Kriminalvården*, *Brottsoffermyndigheten*, *Rättsmedicinalverket*, *Roks* och *Svenska kyrkan*, tillstyrker eller har inte någon invändning mot promemorians förslag och bedömning. *Brottsofferjouren* ställer sig bakom förslaget och anser att det finns vissa principiella invändningar, men att dessa bör få stå tillbaka i förhållande till det tyngre barnrättsperspektivet. *Uppsala universitet (Juridiska fakulteten)* instämmer i allt väsentligt i de analyser och bedömningar som görs liksom i de förslag som lämnas, men anser samtidigt att viss försiktighet är tillrådlig med att ytterligare utöka listan i 35 kap. 2 § brottsbalken. *Jönköpings tingsrätt* och *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* tillstyrker att preskription avskaffas för grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn samt, såvitt avser tingsrätten, könsstympningsbrott. *Malmö tingsrätt* ställer sig bakom förslaget att begränsa avskaffandet av preskription, men anser att frågan om för vilka brott preskription bör avskaffas är av sådan betydelse att den bör utredas i ett särskilt sammanhang där samtliga brott ingår. Liknande synpunkter lämnar *Stockholms tingsrätt*. Flera remissinstanser anser att preskription bör avskaffas för ytterligare brott. *Barnombudsmannen* och *ECPAT Sverige* menar att preskription bör avskaffas för alla sexualbrott mot barn, barnpornografibrott vad avser skildring och spridning samt människo-handelsbrott som utförs mot barn. Att vissa former eller typer av barnpornografibrott bör undantas från preskription framförs även av bl.a. *Linköpings universitet (Barnafrid)*, *Rädda Barnen* och *Stiftelsen Allmänna Barnhuset*. Ett antal remissinstanser avstyrker förslaget. *Hovrätten för Västra Sverige* anser att undantag från huvudregeln att brott preskriberas ska präglas av stor restriktivitet och att det är svårt att motivera avskaffad preskription för de föreslagna brotten samtidigt som vissa andra brott med högre straffvärden preskriberas. *Riksdagens ombudsmän*, *Justitiekanslern* och *Umeå tingsrätt* uppger att den föreslagna särregleringen luckrar upp eller riskerar att luckra upp systemet. Enligt bl.a. *Justitiekanslerns* bedömning finns det heller inte något behov av att avskaffa preskription för allvarliga brott och sexualbrott mot barn. *Stockholms universitet (Juridiska fakulteten)* anför att statistiken ger vid handen att det praktiska behovet är lågt eller till och med mycket lågt. Liknande synpunkter lämnar *Umeå tingsrätt* som menar att antalet preskriberade fall per år inte tyder på att de nuvarande reglerna utgör ett stort problem. De skäl som framförs för en ändrad ordning tillgodoses enligt bl.a. tingsrätten redan genom de existerande preskriptionsbestämmelserna. *Sveriges advokatsamfund* framhåller att alltför många undantag från huvudregeln kan leda till oklarheter och misstag vid den praktiska tillämpningen. Flera remissinstanser, t.ex. *Riksdagens ombudsmän*, *Svea hovrätt* och *Brottsförebyggande rådet*, efterlyser en översyn av hela preskriptionsinstitutet och uppger bl.a. att den tekniska utvecklingen kan göra att skälen för preskription försvagas på ett generellt plan och att några av de argument som anförs som skäl för avskaffad preskription skulle kunna anföras mot fler brott.

Vissa allvarliga brott mot barn bör undantas från preskription

I den utsträckning preskriptionstider ska förändras beträffande vissa allvarliga brott mot barn anser regeringen, i likhet med vad som föreslås i promemorian och som också godtas av de allra flesta remissinstanserna, att preskription helt ska avskaffas snarare än att preskriptionstiden ska förlängas. Att avskaffa preskription bör dock endast komma i fråga för brott där det finns starka sakliga skäl.

Promemorians förslag, som innebär slopad preskription för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som begåtts mot barn, avstyrks av flera remissinstanser. Även regeringen är medveten om de invändningar som kan riktas mot förslaget. Som påpekas av några remissinstanser, bl.a. *Riksdagens ombudsmän* och *Justitiekanslern*, riskerar det nuvarande systemet att luckras upp om allt fler brott preskriberas genom undantagsregler. Att göra avsteg från den grundläggande principen om ett samband mellan brottets straffskala och preskriptionstidens längd kan göra att förutsägbarheten minskar och systemet uppfattas som mindre enhetligt. Dessutom har, som framhålls av bl.a. *Hovrätten för Västra Sverige*, barn redan ett förstärkt skydd genom att preskriptionstiderna för t.ex. vissa sexualbrott och könsstympningsbrott börjar löpa först när barnet fyller eller skulle ha fyllt 18 år. I praktiken kan alltså preskriptionstiderna bli relativt långa för bl.a. de allvarligaste sexualbrotten mot barn. Vidare framgår av promemorian att det är förhållandevis få fall av sexualbrott mot barn som lagts ned på grund av preskription, sett till hur många brottsmisstankar som kommer in till åklagaren. Flera remissinstanser, däribland *Hovrätten för Västra Sverige* och *Umeå tingsrätt*, pekar också på att de nuvarande preskriptionsreglerna inte verkar hindra lagföring för sådana brott i någon betydande utsträckning. Dessutom är det osäkert om en förändring skulle göra att fler brott kommer att leda till fällande dom eftersom ett brott, trots den tekniska utvecklingen, inte sällan blir svårare att bevisa med tiden. Regeringen har även förståelse för uppfattningen som förs fram av några remissinstanser om att den tekniska utvecklingen och möjligheterna till en rättssäker lagföring även efter en längre tid, kan innebära att skälen för preskription försvagas på ett generellt plan snarare än att utgöra skäl för att avskaffa eller förlänga preskriptionstiden för endast vissa brott.

Enligt regeringens uppfattning finns det emellertid starka skäl för att avskaffa preskription just för vissa allvarliga brott mot barn. Barn är särskilt skyddsvärda. Att begå brott mot några av de mest försvarslösa individerna i samhället framstår som särskilt förkastligt. Barn som utsätts för grova övergrepp kan påverkas av det under resten av livet. Det framstår därför som stötande när sådana brott inte kan lagföras och det enda hindret är att brottet begåtts för länge sedan. Det kan dröja långt in i vuxen ålder innan den som blivit utsatt orkar, vågar eller får möjlighet att bearbeta händelserna och vill anmäla dem. Från ett brottsofferperspektiv är det därför viktigt att det finns en möjlighet att få upprättelse även om det har gått lång tid sedan brottet begicks. Det finns också ett samhälleligt intresse av att en person som begått ett allvarligt brott kan straffas, i synnerhet om brottet drabbat ett barn.

Sammantaget menar regeringen att skälen för att förstärka skyddet för barn genom avskaffad preskription väger tyngre än de skäl som i och för sig kan anföras emot. Frågan är då för vilka allvarliga brott preskription bör avskaffas.

Våldtäktsbrott mot barn

Sexualbrott intar en särställning bland brotten mot person och innebär ett allvarligt angrepp på den personliga sfären. Våldtäktsbrotten är de svåraste och mest integritetskränkande av sexualbrotten. Det återspeglas i straffskalorna som sträcker sig från två till sex års fängelse för brott av normalgraden och från fem till tio års fängelse för grovt brott. Det är även vid våldtäktsbrotten som den största risken för skador måste antas föreligga, även om de i många fall inte är synliga. Brotten är inte sällan svåra för en utomstående att upptäcka. Enligt regeringens mening finns det för dessa brott både starka allmänna och enskilda intressen av att brottsligheten kan utredas och lagföras också sedan lång tid gått. Även om det praktiska behovet sett till antalet fall är begränsat, vilket också tas upp i promemorian, visar tillgänglig statistik trots allt att ett antal misstankar rörande våldtäktsbrott begångna mot barn läggs ned på grund av preskription varje år. Enligt promemorian kan det därför inte uteslutas att det finns ett visst behov av att avskaffa preskription eller förlänga preskriptionstiden för sådana brott. Något som också talar för en avskaffad preskription är att flera av de övriga nordiska länderna redan har slopat preskription för bl.a. våldtäkt som begåtts mot barn. Sammantaget menar regeringen att våldtäktsbrott bör undantas från preskription.

Jönköpings tingsrätt och *Lunds universitet (Juridiska fakulteten)* anser att endast grova våldtäktsbrott bör omfattas av undantaget. Universitetet menar att huvudprincipen att preskriptionsfrågan kopplas till straffskalan bör tillämpas även i detta fall. Det innebär enligt universitetet att grov våldtäkt och grov våldtäkt mot barn, för vilka brott är föreskrivet fängelse i högst tio år, kan jämföras med dråp och därmed får undantas från preskription. Regeringen konstaterar emellertid att de grova våldtäktsbrotten och brotten av normalgraden har samma skyddsintresse och straffbelägger samma gärning, inom respektive brott. Det är i båda fallen fråga om allvarlig brottslighet. Såväl det allmänna som det enskilda intresset av att beivra sexuella övergrepp torde vara lika starkt för brott av normalgraden som för de grova brotten. Regeringen delar därmed promemorians uppfattning att båda graderna bör omfattas. I likhet med den bedömning som görs i promemorian anser regeringen däremot att våldtäkt som är att anse som mindre grov, som har en straffskala på fängelse i högst fyra år, inte bör undantas från preskription.

När det gäller de övriga, mindre allvarliga, brotten i 6 kap. brottsbalken väger skälen för preskription över och någon förändring avseende dem bör därför inte göras.

Regeringen föreslår alltså att preskription ska avskaffas för våldtäkt som inte är mindre grov och grov våldtäkt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år, samt för våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn.

Könsstympning av barn

Könsstympning har stora likheter med våldtäktsbrott. Det är ett mycket integritetskränkande brott som många gånger leder till livsvariga fysiska och psykiska skador. Straffskalorna är desamma som för våldtäktsbrotten. I samband med att utgångspunkten för beräkning av preskriptionstid för könsstympning av barn förändrades, uttalade regeringen att det finns flera omständigheter som talar för att många fall av könsstympning upptäcks först sedan en viss tid förflutit efter gärningen och att det förhållandet att könsstympning är fysiskt påvisbar i de flesta fall saknar betydelse för att brottet ska uppmärksammas av utomstående (se vidare prop. 2009/10:50 s. 27–28). Enligt regeringens mening intar könsstympning av barn, i likhet med våldtäktsbrott mot barn, en sådan särställning att det finns skäl att undanta brottet från preskription. Det mindre grova brottet är inte avsett att tillämpas vid könsstympning på barn (se prop. 2016/17:108 s. 55) och bör inte omfattas.

Regeringen föreslår således att könsstympningsbrott som inte är mindre grovt ska undantas från preskription, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år.

Andra allvarliga brott mot barn

I promemorian görs bedömningen att det inte finns tillräckliga skäl att avskaffa preskription för andra brott än de som regeringen föreslår ovan. I enlighet med utredningsuppdraget lämnas emellertid författningsförslag som innebär att preskription avskaffas också för vissa andra allvarliga brott, nämligen grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov, grov människoexploatering och grovt rån, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år. De flesta remissinstanser kommenterar inte detta särskilt.

I lagrådsremissen föreslog regeringen att preskription ska slopas även för dessa brott. Det konstaterades att det är fråga om brott som riktar sig mot den personliga sfären, är starkt integritetskränkande och även har en sträng straffskala. Regeringen var medveten om att statistiken inte visar att preskription utgör något stort problem avseende de aktuella brottstyperna, men menade att varje fall som inte kan lagföras på grund av att preskription inträtt framstår som stötande. Enligt regeringen skulle ett avskaffande av preskription kunna bidra till att öka möjligheterna att lagföra brotten. Det anfördes att det handlar om brottslighet som inte sällan upptäcks först sedan en viss tid förflutit efter gärningen. Att det kan ta lång tid innan barnet berättar vad det varit utsatt för talar enligt *Barnombudsmannen* för att preskription bör avskaffas för allvarliga brott såsom människohandelsbrott. Även *ECPAT Sverige* menar att människohandel mot barn bör undantas från preskription. Sammantaget ansåg regeringen att det fanns tillräckligt starka skäl för att slopa preskriptionstiden för de brott i 3, 4 och 8 kap. brottsbalken som promemorian innehåller förslag om.

Lagrådet avstyrker förslaget i denna del. Lagrådet uttalar att det i promemorian görs bedömningen att det inte kommit fram att det finns något behov av att avskaffa preskription eller förlänga preskriptionstiden för dessa brott samt att vad som framförs i lagrådsremissen i denna del inte heller visar på att det finns ett sådant behov. Sammanfattningsvis anfördes

att det underlag som Lagrådet har tillgång till inte ger något stöd för att det finns behov av slopad preskription eller förlängd preskriptionstid beträffande de aktuella brotten.

Enligt regeringens mening finns det i och för sig skäl som talar för att preskription bör avskaffas för samtliga brott som omfattas av lagrådsremissens förslag. Lagrådets invändning går dock inte att bortse från och bör därför godtas. Något förslag om att avskaffa preskription för grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov, grov människoexploatering och grovt rån, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år, lämnas därför inte nu. I likhet med ställningstagandet i lagrådsremissen föreslår regeringen inte heller att preskription ska avskaffas för barnpornografibrott, vilket bl.a. *Stiftelsen Allmänna Barnhuset* och *Rädda Barnen* önskar.

Regeringen anser emellertid att det finns anledning att allmänt se över bl.a. preskriptionstidernas utformning för att säkerställa att de tillgodoser intresset av en effektiv lagföring av brott och är anpassade till den tekniska utvecklingen. Att det bör göras en översyn av preskriptionsinstitutet är också något som flera remissinstanser efterfrågar. Regeringen avser därför att tillsätta en sådan utredning. Frågan om avskaffande av preskription för andra brott än de som omfattas av denna proposition bör lämpligen övervägas vidare inom ramen för den översynen.

Försök, förberedelse, stämpling och medverkan

Ett försöksbrott har samma straffmaximum och därmed samma preskriptionstid som fullbordat brott. Regeringen ansåg att denna koppling till brottets svårhet inte borde frångås när preskription för bl.a. mord avskaffades den 1 juli 2010. Det påpekades att det finns försöksgärningar som kan framstå som i princip lika allvarliga som ett fullbordat brott. Som exempel gavs ett långt framskridet försök till mord som innebär att målsäganden får livsvariga invalidiserande skador, eller ett försök till mord där det endast är rena tillfälligheter, utanför gärningsmannens kontroll, som gör att målsäganden inte avlider. Regeringen ansåg därför att preskription skulle slopas även för försöksbrotten, trots att bedömningen av vilka brott som skulle undantas från preskription bör göras restriktivt (se prop. 2009/10:50 s. 20–21).

Skälen för att försök till brott som innebär uppsåtligt dödande inte ska preskriberas gör sig inte lika starkt gällande när det rör sig om försök till våldtäktsbrott eller könsstympningsbrott. Ett försök till våldtäkt leder sällan till lika allvarliga skador som ett fullbordat brott. Ett våldtäktsförsök kan sägas ha mer likheter med andra brott såsom misshandel, olaga tvång eller olaga hot. Detsamma torde gälla för försök till könsstympning. Ett könsstympningsbrott är dessutom fullbordat så snart gärningsmannen har utfört ett ingrepp i syfte att åstadkomma en bestående förändring i en flickas könsorgan. Sammantalet anser regeringen att skälen för att undanta försök till våldtäkt och könsstympning inte är lika starka som för de fullbordade brotten. Försöksbrotten bör därför även fortsättningsvis preskriberas.

Förberedelse och stämpling till brott ligger tidigare än försöksstadiet och i konsekvens härmed får inte straffet sättas lika högt som för fullbordat

brott. Det innebär att även preskriptionstiderna blir kortare. Förberedelse och stämpling preskriberas avseende de brott som i dag i sina fullbordade former inte preskriberas. Det saknas skäl att låta en annan ordning gälla för de brott som nu föreslås undantas från preskription. Det finns inte heller anledning att föreslå några ändringar i fråga om underlåtenhet att avslöja eller förhindra brott.

Brott genom anstiftan eller medhjälp har samma straffmaximum och alltså samma preskriptionstid som fullbordat brott. Bestämmelsen om anstiftan och medhjälp är generellt tillämplig på brottsbalksbrott och specialstraffrättsliga brott som har fängelse i straffskalan. Det medför att medverkan till sådana brott som föreslås undantas från preskription inte heller kommer att preskriberas.

Påföljdspreskription och absolut preskription bör avskaffas

Enligt regeringens mening vore det otillfredsställande om den som begått ett allvarligt brott som undantagits från åtalspreskription skulle kunna undgå påföljd genom att under viss tid hålla sig undan verkställighet. När ett brott är så allvarligt att det bör undantas från åtalspreskription bör det också undantas från påföljdspreskription. Samma skäl gör sig gällande beträffande absolut preskription som beträffande påföljdspreskription.

Regeringen föreslår alltså, i likhet med promemorian, att de brott som föreslås undantas från åtalspreskription även undantas från påföljds-preskription och absolut preskription.

Unga lagöverträdare

Ett brott som någon begått före 21 års ålder kan enligt gällande ordning alltid preskriberas (35 kap. 2 § andra stycket brottsbalken). I betänkandet Slopåd straffrabatt för unga myndiga (SOU 2018:85) föreslås att den s.k. ungdomsreduktionen, som i dag gäller för lagöverträdare under 21 år, framöver ska gälla för den som har begått brott innan han eller hon har fyllt 18 år. Som en följd härav föreslås en ändring i bestämmelsen ovan som innebär att preskription för mord och övriga allvarliga brottstyper som räknas upp i samma paragraf ska ske endast om lagöverträdaren var under 18 år vid tidpunkten för brottet. Betänkandet bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Något skäl att i nuläget överväga förändringar av bestämmelsen i 35 kap. 2 § andra stycket brottsbalken finns inte. De brott som föreslås undantas från preskription bör således även fortsättningsvis preskriberas om brottet begåtts av någon som var under 21 år. I dessa fall bör preskriptionstiden, på samma sätt som i dag, räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år. I promemorian föreslås en ny bestämmelse som ska reglera det. Regeringen kan dock konstatera att det i 35 kap. 4 § andra stycket brottsbalken redan finns bestämmelser om förlängd preskriptionstid för dessa fall. Hänvisningarna i detta stycke till de brott som ska undantas från preskription bör därför finnas kvar och någon särskild bestämmelse om vad som gäller när brottet begåtts av någon under 21 år bör inte införas. I förhållande till de brott som ska undantas från preskription blir bestämmelsen i andra stycket sålunda tillämplig endast i fråga om gärningsmän under 21 år.

5.4 Längsta tid för behandling av uppgifter i vissa register

Regeringens förslag: Uppgifter i dels spårregistret, dels fingeravtrycks- och signalementsregister som inte kan hänföras till en identifierbar person, får behandlas 70 år efter registreringen om uppgifterna hänför sig till utredningar om våldtäkt som inte är mindre grov, grov våldtäkt och brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år, samt våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn.

Promemorians förslag överensstämmer i sak med regeringens.

Remissinstanserna: *Datainspektionen* avstyrker promemorians förslag eftersom någon analys av hur de inverkar på den enskildes personliga integritet inte gjorts. Inspektionen uppger att förslagen innebär att gallringstiden för vissa personuppgifter förlängs avsevärt och att behandlingen även avser integritetskänsliga personuppgifter. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt över förslagen.

Skälen för regeringens förslag: Bland annat i syfte att utreda brott, för Polismyndigheten ett spårregister över dna-profiler och fingeravtrycks- och signalementsregister. Bestämmelser om registren finns i lagen (2018:1693) om polisens behandling av personuppgifter inom brottsdatalogens område (polisens brottsdatalog). Regleringen fanns tidigare i den numera upphävda polisdatalagen (2010:361) och utgick då från när uppgifterna skulle gallras. De nu gällande bestämmelserna motsvarar de tidigare bestämmelserna om gallring men är formulerade så att de anger den längsta tid som personuppgifterna får behandlas (se prop. 2017/18:269 Brottsdatalog – kompletterande lagstiftning s. 122–123). Någon ändring i fråga om hur länge uppgifterna får behandlas har inte gjorts.

Uppgifter i spårregistret, samt uppgifter i fingeravtrycks- och signalementsregister som inte kan hänföras till en identifierbar person, får inte behandlas längre än 30 år efter registreringen. Sådana uppgifter får dock behandlas 70 år efter registreringen om uppgifterna hänför sig till utredningar om brott som anges i 35 kap. 2 § första stycket brottsbalken (5 kap. 7 § tredje stycket och 5 kap. 15 § andra stycket polisens brottsdatalog). Det innebär alltså att uppgifter från utredningar som rör de brott som inte preskriberas enligt 35 kap. 2 § brottsbalken får behandlas i 70 år. Promemorians förslag innebär att samma principer ska gälla för uppgifter som hänför sig till utredningar om sådana brott som föreslås undantas från preskription. Det skulle alltså innebära att uppgifter som hänför sig till utredningar om dessa brott får behandlas 70 år efter registreringen.

För att utredningar ska kunna bedrivas så effektivt som möjligt krävs att t.ex. spår och fingeravtryck som analyserats under utredning av brott får behandlas i princip så länge som det kan antas att någon kan ställas till ansvar för en gärning. Enligt regeringens mening är det rimligt att samma frister för personuppgiftsbehandling som gäller för de brott som enligt nuvarande reglering är undantagna från preskription, ska gälla även för de brott som nu föreslås ska undantas. Med anledning av vad *Datainspektionen* anför om inverkan på den enskildes personliga integritet vill regeringen framhålla följande. Spårregistret innehåller inga uppgifter som

kan hänföras till en identifierbar person. Inte heller den nu aktuella bestämmelsen beträffande fingeravtrycks- och signalementregister avser sådana uppgifter. Även om det alltså inte är fråga om några personregister, behandlas uppgifterna i syfte att gärningsmännen i ett senare skede ska kunna identifieras och dömas. Det integritetsintrång som behandlingen kan innebära är enligt regeringens mening befogat och inte större än nödvändigt. Uppgifterna hänför sig till utredningar om allvarliga brott mot barn och behandlingen är nödvändig för att brotten ska kunna utredas och gärningsmännen lagföras. Motsvarande längsta tider för behandling har också bedömts vara rimliga och proportionerliga när det gäller de brott som i dag är undantagna från preskription.

Regeringen föreslår således att uppgifter som hänför sig till utredningar om de brott som nu föreslås undantas från preskription får behandlas 70 år efter registreringen. Med den utformning som polisens brottsdatalog har, kommer dessa brott att omfattas av regleringen utan att det behövs några särskilda lagändringar.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Lagändringarna ska träda i kraft den 1 maj 2020.

De nya bestämmelserna om avskaffad preskription ska gälla även för brott som vid lagens ikraftträdande ännu inte har preskriberats.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer inte med regeringens förslag. I promemorian föreslås att lagändringarna ska träda i kraft den 1 juli 2019. Vidare görs bedömningen att de nya bestämmelserna om att undanta vissa brott från preskription endast bör gälla för brott som begås efter lagändringen.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över promemorians förslag och bedömning. *Sveriges advokatsamfund* framhåller beträffande förslaget om avskaffad preskription att alltför många undantag från huvudregeln kan leda till oklarheter och misstag vid den praktiska tillämpningen samt att detta i synnerhet gäller om övergångsbestämmelserna skiljer sig från övergångsbestämmelserna till tidigare införda lagändringar avseende avskaffande av preskription.

Skälen för regeringens förslag: Lagändringarna bör träda i kraft så snart som möjligt. Regeringen föreslår att detta sker den 1 maj 2020.

Enligt 5 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (promulgationslagen) och 2 kap. 10 § regeringsformen får straffbestämmelser inte ges retroaktiv verkan till den tilltalades nackdel. En bestämmelse med samma innebörd finns också i artikel 7 i Europakonventionen. Av detta följer att ändringarna i straffbestämmelsen om barnpornografibrott får tillämpas endast på gärningar som har begåtts efter ikraftträdandet. Några övergångsbestämmelser beträffande dessa ändringar behövs därför inte.

Av 12 § promulgationslagen följer att ändrade regler om preskription inte ska tillämpas på brott som begåtts innan de nya reglerna trädde i kraft.

Bestämmelsen i 12 § kan dock ändras genom lag. Det är således enligt gällande rätt möjligt att besluta att nya bestämmelser om preskription även ska gälla för redan begångna men inte preskriberade brott.

När preskription avskaffades för bl.a. mord infördes en särskild övergångsbestämmelse som innebar att ändringarna gavs retroaktiv verkan. Regeringen uttalade dock att möjligheten att göra avsteg från huvudregeln i 12 § promulgationslagen bör tillämpas med återhållsamhet och att det för att frångå den bör finnas goda skäl. Enligt regeringen avsåg förslaget brott för vilka det fanns starka allmänna respektive enskilda intressen av att lagföring kan ske och det anfördes att de skäl som talar för att brotten bör undantas från preskription också talar för att ändringarna ska gälla även för redan begångna gärningar (se prop. 2009/10:50 s. 31).

Preskriptionsbestämmelser i brottsbalken har tidigare getts retroaktiv verkan även när det gäller förlängning av preskriptionstiden vid vissa brott som begås mot barn (se prop. 1994/95:2, prop. 2004/05:45, prop. 2009/10:50, prop. 2009/10:70, prop. 2012/13:111 En skärpt sexualbrottslagstiftning och prop. 2012/13:194 Stärkt skydd för barn mot sexuella övergrepp).

I promemorian görs bedömningen att de nya bestämmelserna om att undanta vissa brott från preskription endast bör gälla för brott som begås efter det att lagändringen trätt i kraft. Enligt promemorian ska bestämmelser om retroaktiv verkan beslutas endast om det föreligger starka skäl. Det anføres vidare att skälen för retroaktivitet bör vara starkare när det gäller att helt avskaffa preskription än vid en förlängning av preskriptionstiden.

I enlighet med vad som uttalats i tidigare lagstiftningsärenden anser regeringen att det bör finnas goda skäl för att frångå huvudregeln i 12 § promulgationslagen. Vid den avvägning som måste göras mellan intresset av förutsebarhet i straffrättskipningen och behovet av retroaktiv tillämpning av nya preskriptionsbestämmelser ser regeringen inte skäl att avvika från den bedömning som gjorts tidigare. Tvärtom kan det, vilket *Sveriges advokatsamfund* synes vara inne på, vara lämpligt att tillämpningen i fråga om retroaktivitet är densamma som vid tidigare gjorda ändringar avseende preskription. De skäl som talar för att brotten bör undantas från preskription talar också för att ändringen ska gälla även för redan begångna brott. Som framgår ovan följer regeringen Lagrådets synpunkter när det gäller vilka brott som bör undantas från preskription, se avsnitt 5.3. Under sådana förutsättningar anser sig *Lagrådet* kunna acceptera en övergångsbestämmelse som innebär att de nya reglerna om preskription ges retroaktiv verkan, trots de betänkligheter av principiell natur som kan riktas mot den. Regeringen föreslår mot denna bakgrund en särskild övergångsbestämmelse av innebörden att preskription avskaffas även för brott som begåtts före ikraftträdandet, förutsatt att brottet inte preskriberats dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

7.1 Ekonomiska konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslaget att höja minimistrafvet för grovt barnpornografibrott kommer att leda till ökade kostnader för Kriminalvården. Kostnaderna ryms dock inom befintliga anslag. Förslagen i övrigt medför inte några ökade kostnader för rättsväsendets myndigheter som inte ryms inom befintliga anslag.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: *Kriminalvården* anför att analysen, sett enbart ur den aktuella utredningens perspektiv och förslag, synes fullt adekvat men att de ekonomiska konsekvenserna av förslagen måste bedömas i ljuset av samtliga andra avslutade eller pågående utredningar som har föreslagit eller har i uppdrag att föreslå nykriminaliseringar eller straffskärpningar. Enligt myndigheten kommer förslagen sammantaget av allt att döma leda till en väsentligt ökad klienttillströmning, vilken för närvarande inte kan mötas med Kriminalvårdens befintliga platskapacitet. Övriga remissinstanser yttrar sig inte särskilt över promemorians bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Regeringen föreslår att minimistrafvet för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i ett år och att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas för barnpornografibrott även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under 18 år. Vidare föreslås att preskription avskaffas för våldtäkt som inte är mindre grov, grov våldtäkt och brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympling av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt 18 år, samt för våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn.

Förslaget att höja minimistrafvet för grovt barnpornografibrott innebär att straffen kommer att skärpas för vissa gärningar. Detta bedöms leda till ökade kostnader för Kriminalvården. Utredaren har uppskattat kostnaderna för sitt förslag, som innebär en höjning av minimistrafvet till fängelse i nio månader, till omkring sex miljoner kronor. Kostnadsökningarna antas enligt utredaren inträda gradvis. Beräkningen utgår från antalet fallande domar för grovt barnpornografibrott och bygger huvudsakligen på att strafftiderna ökas med i genomsnitt tre månader. Av den officiella kriminalstatistiken framgår att antalet lagföringar med grovt barnpornografibrott som huvudbrott är i genomsnitt 33 stycken årligen, baserat på lagföringsstatistik för 2016–2018. Påföljden bestämdes i genomsnitt till fängelse i 22 fall och till skyddstillsyn i 9 fall. Det förslag som regeringen lämnar innebär att minimistrafvet höjs till fängelse i ett år, dvs. med sex månader. Detta torde förutom längre strafftider även leda till fler domar med fängelse som påföljd för grovt barnpornografibrott eftersom det i högre utsträckning kan bli aktuellt att döma till fängelse med hänsyn till brottets straffvärde. Med dessa utgångspunkter blir den totala årliga ökningen av strafftiderna cirka 20 års fängelse, varav – med hänsyn till reglerna om villkorlig frigivning – cirka 13 år skulle verkställas i anstalt. Regeringen anser, i likhet med vad som anges i promemorian

avseende det där lämnade lagförslaget, att det är svårt att med någon exakthet ange hur stor kostnadsökningen kommer att bli för Kriminalvården, men bedömer att denna ryms inom befintliga anslag.

Eventuella kostnadsökningar för rättsväsendets myndigheter till följd av förslaget om ett förändrat skuldrekvisit för barnpornografibrott genom skildring bedömer regeringen ryms inom befintliga anslag.

Förslaget om avskaffad preskription för vissa allvarliga brott mot barn syftar till att dessa brott ska kunna utredas och lagföras även efter lång tid. Bestämmelserna föreslås få retroaktiv verkan. De ekonomiska konsekvenser som förslaget kan komma att medföra för rättsväsendets myndigheter kan inte med säkerhet förutses, bl.a. eftersom det inte är möjligt att beräkna exakt hur många fler fall jämfört med i dag som årligen kan komma att bli föremål för utredning, åtal och dom med tillämpning av de nya reglerna. Enligt promemorian kommer kostnadsökningarna främst att drabba Polismyndigheten även om det är svårt att med någon precision ange hur stor ökningen kommer att bli. Det närmare utfallet av de nu föreslagna bestämmelserna kommer inte att kunna bedömas förrän dessa varit i kraft ett antal år. De föreslagna ändringarna torde emellertid endast beröra ett mycket begränsat antal fall per år. Regeringen gör därför bedömningen att de kostnadsökningar för rättsväsendets myndigheter som föranleds av ändringarna kan finansieras inom befintliga anslag.

7.2 Övriga konsekvenser

Regeringens bedömning: Förslagen förväntas bidra till att stärka det straffrättsliga skyddet för barn. De förväntas även ha en positiv effekt för att uppnå jämställdhet i samhället mellan kvinnor och män samt flickor och pojkar.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: De flesta remissinstanser yttrar sig inte särskilt över promemorians bedömning. *Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor* delar uppfattningen att förslagen skulle kunna hjälpa till att stärka det straffrättsliga skyddet för barn och unga samt bidra till de jämställdhetspolitiska målen på längre sikt. Enligt myndigheten är det viktigt att föreslagna lagändringar, och möjliga utbildningsinsatser till följd av dem, belyser ungas rättssäkerhet även utifrån ett hbtq-perspektiv. *ECPAT Sverige* och *Svenska Bankföreningen* anser att utredaren inte i tillräckligt stor utsträckning redovisat hur barnets bästa har satts i främsta rummet när det rör föreslagna lagstiftningsförändringar och att detta hade kunnat redovisats i form av en barnkonsekvensanalys. Även *Barnombuds-mannen* saknar en genomgående barnkonsekvensanalys.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget om ett höjt minimistraff för grovt barnpornografibrott syftar till att generellt höja straffnivån för det brottet. Förslaget om avskaffad preskription avser brott där barn är målsägande och syftet är att barn som utsatts för våldtäktsbrott eller könsstympningsbrott ska få en förstärkt möjlighet till upprättelse även om en mycket lång tid gått sedan brottet begicks. Enligt artikel 34 i FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen) åtar sig konventionsstaterna att skydda barnet mot alla former av sexuell utnyttjande och

sexuella övergrepp. För detta ändamål ska konventionsstaterna särskilt vidta alla lämpliga nationella, bilaterala och multilaterala åtgärder för att förhindra bl.a. att barn utnyttjas i pornografiska föreställningar och i pornografiskt material. Barnkonventionen har getts ställning som svensk lag och lagen trädde i kraft den 1 januari 2020. Regeringen bedömer att de förslag som lämnas kommer bidra till att stärka det straffrättsliga skyddet för barn och till att säkerställa barnets rättigheter i enlighet med bl.a. artikel 34 i barnkonventionen.

Målet för jämställdhetspolitiken är att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Det sjätte jämställdhetspolitiska delmålet är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Kvinnor och män ska ha samma rätt och möjlighet till kroppslig integritet. Bestämmelserna om ett höjt minimistraff för grovt barnpornografibrott, ett förändrat skuldrekvisit och avskaffad preskription för våldtäktsbrott ska tillämpas lika för båda könen. Enligt statistik från Brottsförebyggande rådet utsätts emellertid fler flickor än pojkar för sexualbrott. Till Åklagarmyndigheten inkommer fler misstankar om sexualbrott mot flickor än pojkar. Även bland de barn som är skildrade i barnpornografiska bilder är flickor i majoritet. Sexuellt våld mot flickor och kvinnor utgör ett hinder mot jämställdhet mellan könen. Enligt regeringens mening kan förslagen därmed förväntas ha en positiv effekt för att uppnå jämställdhet mellan kvinnor och män.

8 Författningskommentar

8.1 Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

2 kap.

2 § För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här,
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader, eller
4. i utövningen av ett svenskt företags näringsverksamhet och det är fråga om givande av muta, grovt givande av muta eller handel med inflytande enligt 10 kap. 5 d § 2.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 16 kap. 10 a § första stycket 1 och *sjätte* stycket eller försök till sådana brott,

2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmåtts att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § eller försök till sådant brott, eller

3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Paragrafen innehåller vissa bestämmelser om svensk domstols behörighet att döma över brott som har begåtts utomlands. I *fjärde stycket punkt 1*, som undantar vissa brott från de inskränkningar av svensk domsrätt som följer av kravet på dubbel straffbarhet i andra stycket och föreskriften om påföljdsval och straffmätning i tredje stycket, ändras hänvisningen avseende grovt barnpornografibrott. Detta är en följd av ändringarna i 16 kap. 10 a § och innebär ingen förändring i sak.

16 kap.

10 a § Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Är ett brott som avses i första eller andra stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Till ansvar för gärning som avses i första stycket 1 ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under arton år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där eller i andra stycket.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst ett och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om *brottet* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

I paragrafen regleras straffansvar för barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott. Det införs ett nytt fjärde stycke. Femte stycket motsvarar innehållet i det hittillsvarande fjärde stycket. Sjätte stycket motsvarar innehållet i det hittillsvarande femte stycket, med den ändringen att straffskalan ändras. Även språkliga ändringar görs. Övervägandena finns i avsnitt 4.4 och 4.5.2.

Innehållet i *fjärde stycket* är nytt och innebär ett undantag från det allmänna kravet på uppsåt enligt 1 kap. 2 § första stycket, i fråga om barnets ålder vid skildring enligt första stycket punkt 1. Enligt bestämmelsen kan en gärningsman dömas till ansvar även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den person som skildras är under 18 år. Regleringen får betydelse endast vid skildring av verkliga barn i pornografisk bild. Bestämmelsen motsvarar den reglering avseende sexualbrott som finns i 6 kap. 13 §.

Bestämmelsen innebär att ett allmänt oaktamskrav gäller. Någon kvalificerad form av oaktamsamhet krävs alltså inte. Oaktamsamheten kan vara antingen medveten eller omedveten. En allmän oaktamsamhetsbedömning ska göras. Samtliga för gärningsmannen iakttagbara omständigheter som inträffat, eller förhållanden som förelegat, vid tidpunkten för gärningen ska beaktas.

Straffansvar vid medveten oaktamsamhet omfattar det fallet att gärningsmannen misstänker att personen är under 18 år, men ändå skildrar barnet i pornografisk bild. Bedömningen av medveten oaktamsamhet motsvarar första ledet i prövningen av likgiltighetsuppsåtet. Det innebär att kravet på oaktamsamhet är uppfyllt i de fall en prövning av likgiltighetsuppsåtet utfaller negativt endast på grund av att det brister i likgiltighetsuppsåtets andra led, dvs. när gärningsmannen är likgiltig till risken för att barnet inte fyllt 18 år men inte till att så verkligen är fallet.

Straffansvaret omfattar även det fallet att gärningsmannen varit omedvetet oaktamsam, dvs. när gärningsmannen inte misstänker, alltså inte inser risken för, att barnet är under 18 år, men borde ha gjort det. I dessa fall krävs för ansvar att det finns något som personen kunde ha gjort för att komma till insikt och att det också är något som denne borde ha gjort. Ofta är det som personen kan göra för att komma till insikt något ganska enkelt, som att fråga, tänka efter eller kontrollera de närmare förhållandena. Skyldigheten att vidta någon form av kontroll av åldern på den som skildras ökar ju tydligare indikationer det finns på att denne är under 18 år. Den omständigheten att en person över huvud taget inte har vidtagit någon form av kontroll av den skildrades ålder kan alltså, om förhållandena medfört att personen borde ha varit på sin vakt, tala för att han eller hon inte har agerat med tillräcklig grad av aktsamhet för att undvika straffansvar. Förhållandet att en person har vidtagit olika former av kontrollåtgärder för att få klarhet i åldern på den som skildras kan däremot tala för att personen inte varit oaktamsam, under förutsättning att åtgärderna varit allvarligt menade. Hur långtgående denna kontroll bör vara får bedömas från fall till fall i rättstillämpningen.

Frågan om gärningsmannens skuld i förhållande till barnets ålder blir aktuell endast när den person som skildras är fullt pubertetsutvecklad. Är pubertetsutvecklingen inte fullbordad har det inte någon betydelse hur gammal den som skildras är, dvs. om denne fyllt 18 år eller inte (se definitionen av barn i tredje stycket).

Sjätte stycket ändras genom att straffminimum för grovt barnpornografibrott höjs till fängelse i ett år. Ändringen syftar till att höja straffnivån för brottet. Avsikten är inte att påverka gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott.

2 § Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §,
2. våldtäkt eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,
4. brott enligt 2 § första eller tredje stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
5. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,
6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller
7. försök till brott som avses i 1, 5 eller 6.

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjuugoett år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

Paragrafen innehåller bestämmelser om undantag från preskription. I första stycket införs tre nya punkter (2–4). Punkterna 5–7 motsvarar innehållet i de hittillsvarande punkterna 2–4. Övervägandena finns i avsnitt 5.3.

Genom de nya punkterna i *första stycket* undantas vissa brott som begås mot barn från preskription. Av regleringen följer att brotten inte blir föremål för åtalpreskription, påföljdspreskription eller absolut preskription. De brott som omfattas av undantaget är våldtäkt som inte är mindre grov och grov våldtäkt (punkt 2), våldtäkt mot barn och grov våldtäkt mot barn (punkt 3) och brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt (punkt 4). Även medverkan till brotten är undantagen från preskription. Av punkt 7 följer att försök till de brott som anges i punkterna 2–4 inte undantas från preskription.

Andra stycket är oförändrat. De nya reglerna om avskaffad preskription gäller alltså inte om brottet begåtts av någon som var under 21 år. För dessa fall finns det i 35 kap. 4 § andra stycket bestämmelser om senarelagd utgångspunkt för beräkning av preskriptionstid vid de brott som anges i första stycket punkterna 2–4.

4 § De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,
2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
3. 16 kap. 10 a § första och *sjätte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,
4. 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokförings-

skyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades. Prop. 2019/20:69

Paragrafen innehåller bestämmelser om från vilken dag tiden för preskription ska räknas. I *andra stycket punkt 3*, som reglerar förlängd preskriptionstid för vissa barnpornografibrott, ändras hänvisningen avseende grovt barnpornografibrott. Detta är en följd av ändringarna i 16 kap. 10 a § och innebär ingen förändring i sak.

Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

1. Denna lag träder i kraft den 1 maj 2020.
2. Bestämmelsen i 35 kap. 2 § första stycket i den nya lydelsen tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

Enligt *punkt 1* träder lagen i kraft den 1 maj 2020.

Av övergångsbestämmelsen i *punkt 2* framgår att 35 kap. 2 § första stycket ska tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser. De nya bestämmelserna om avskaffad preskription ges alltså retroaktiv verkan. Övervägandena finns i avsnitt 6.

8.2 Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

27 kap.

20 d § Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 3 § lagen (1990:409) om skydd för företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *sjätte* stycket brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättsak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Paragrafen reglerar vad som avses med hemlig rumsavlyssning och för vilka brott sådan avlyssning får användas vid en förundersökning. Som en följd av ändringarna i 16 kap. 10 a § brottsbalken ändras hänvisningen avseende grovt barnpornografibrott i *andra stycket punkt 4 j*). Ändringen innebär ingen förändring i sak.

Sammanfattning av promemorian Vissa frågor om barnpornografibrottet och om avskaffad preskription för allvarliga brott mot barn (Ds 2018:23)

Överväganden kring barnpornografibrottets placering

I denna promemoria övervägs barnpornografibrottets placering i brottsbalken samt analyseras konsekvenserna av en flytt av barnpornografibrottet från 16 kap. om brott mot allmän ordning till 6 kap. om sexualbrott.

Brott enligt 16 kap. brottsbalken anses systematiskt som brott mot staten och brott enligt 6 kap. brottsbalken som brott mot person. Placeringen av ett straffstadgande i ett visst kapitel i brottsbalken kan få viss betydelse för hur brottets skyddsintressen betraktas, eller vilket av flera skyddsintressen som ska anses mest centralt. Straffbudets placering kan också få praktiska konsekvenser.

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott har dubbla skyddsintressen – den ska skydda det enskilda avbildade barnet från att kränkas, men också skydda barn i allmänhet från den kränkning barnpornografiska skildringar innebär.

Straffbestämmelsen om barnpornografibrott omfattar bilder som föreställer både verkliga barn och fiktiva barn. Samtliga gärningsformer som ryms inom barnpornografibrottet innebär en kränkning av barn i allmänhet. Barn ska inte sexualiseras och avbildas i sexuella sammanhang. Många gärningsformer innebär också en kränkning av ett enskilt barns frid och sexuella integritet. Systematiskt passar det sämre att kategorisera barnpornografibrottet som ett brott mot person än som ett brott mot staten. Något hinder mot att av rent systematiska skäl placera barnpornografibrottet i 6 kap. om sexualbrott finns emellertid inte.

Att det avbildade verkliga barnets rättigheter och behov i rättsprocessen kan komma att uppmärksammas mer efter en flytt till 6 kap. är skäl som talar för en flytt. Dessa fördelar kan dock i stället åstadkommas t.ex. genom utbildningsinsatser inom rättsväsendet eftersom dagens placering av barnpornografibrottet i 16 kap. inte hindrar att det avbildade barnet får ställning som målsägande, erhåller skadestånd och också får ett målsägandebiträde förordnat för sig om det föreligger starka behov av ett sådant.

Beaktas måste också att en flytt av barnpornografibrottet till 6 kap. kan innebära en risk för att intresset av att skydda barn i allmänhet från den kränkning barnpornografiska skildringar innebär får minskad betydelse.

De faktiska verkningarna av en flytt av barnpornografibrottet från 16 kap. brottsbalken till 6 kap. brottsbalken är svåra att förutse. Om brottet främst skulle ses som ett brott mot en utpekad målsägande skulle kraven i förundersökningskungörelsen på att kontakta samtliga målsägande innebära att stora utredningsresurser måste tas i anspråk i – icke sällsynt förekommande – ärenden som rör innehav av tiotusentals eller hundratusentals bilder. En sådan ordning skulle kunna få negativa konsekvenser för brottsutredningar av allvarliga sexualbrott mot enskilda barn (de

dokumenterade sexuella övergreppen) men också medföra långa utredningstider med risk för att fortsatt brottslighet inte kan förhindras och att en effektiv lagföring av de som gjort sig skyldiga till barnpornografibrott motverkas. Dessa nackdelar väger betydligt tyngre än de fördelar en flytt kan medföra. I promemorian görs därför bedömningen att straffbestämmelsen om barnpornografibrott alltjämt bör vara placerad i 16 kap. brottsbalken.

I enlighet med uppdraget lämnas, trots ställningstagandet i sak, författningsförslag som innebär att brottet placeras i 6 kap. brottsbalken. Bestämmelserna om barnpornografibrott föreslås placeras i 6 kap. 12 a–c §§ brottsbalken. Vidare föreslås ett förändrat skuldrekvisit för skildring av barn i pornografisk bild, i enlighet med bestämmelsen i 6 kap. 13 § brottsbalken. Några materiella lagändringar i övrigt bedöms inte erforderliga till följd av förslaget.

Ett förändrat skuldrekvisit för barnpornografibrottet

I promemorian föreslås ett förändrat skuldrekvisit, på så sätt att den som skildrar ett barn i pornografisk bild ska kunna straffas även om han eller hon inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den avbildade personen är under 18 år. Bestämmelsen läggs till som ett nytt stycke i straffbestämmelsen.

Ökat fokus på kränkningen av barnen vid grovt barnpornografibrott

Det är särskilt angeläget att framställning av och befattning med sådana bilder som föreställer verkliga barn som utnyttjas på ett särskilt hänsynslöst sätt bekämpas. Hantering av sådana bilder ökar och är de mest straffvärda barnpornografibrotten.

I promemorian föreslås att ordningsföljden ändras för de omständigheter som kvalificerar ett barnpornografibrott som grovt. De kvalificerande omständigheterna *om brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt* ska placeras först bland de kvalificerande omständigheterna. Genom att dessa omständigheter placeras först lyfts tydligare fram allvaret i kränkningen av det enskilda barnet. Syftet är att säkerställa att produktion av och annan befattning med bilder som kan antas skildra verkliga sexuella övergrepp mot barn får tydligare genomslag som en kvalificerande omständighet vid rubriceringsfrågan.

De kvalificerande omständigheterna i bestämmelsen om grovt barnpornografibrott täcker de mest straffvärda fallen. Någon ytterligare kvalificerande omständighet behöver därför inte införas. Omständigheten *yrkesmässigt* täcks in av de övriga kvalificerande omständigheterna, som är om brottet *begåtts i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning* eller *avsett en särskilt stor mängd bilder*. Ordet yrkesmässigt är således överflödigt och föreslås utgå.

I promemorian föreslås att minimistraffet för grovt barnpornografibrott höjs från fängelse i sex månader till fängelse i nio månader. Det finns anledning till en skärpt syn på de grova barnpornografibrotten. I och med teknikutvecklingen är det i dag lättare att söka upp och ta del av övergreppsmaterial än när straffbestämmelsen om grovt barnpornografibrott infördes. Har en bild väl fått spridning på internet är det svårt att hindra ytterligare spridning. Mycket talar för att sexualbrotten som dokumenteras blir allt grövre och ofta riktar sig mot mycket unga barn. Det finns också mycket som talar för att efterfrågan på övergreppsbilder ökar i takt med att utbudet ökar, vilket i sin tur leder till ökad produktion och därmed fler sexualbrott mot barn. Därtill kan antas att den sexualisering av barn som barnpornografi bidrar till, i sig ökar antalet sexualbrott mot barn. Barnpornografiskt material kan även bidra till att sexuella övergrepp ”normaliseras” för både förövare och offer. I takt med samhällsutvecklingen har även skyddet för den personliga integriteten kommit att få allt större genomslag inom straffrätten. I linje med detta bör barnpornografibrott och då i synnerhet de grova brotten ses som allvarligare och mer klandervärda än tidigare.

Ett straffminimum på nio månaders fängelse återspeglar bättre den lägsta nivån av brottstypens svårhet än vad dagens sex månader gör. En höjning av minimistraffet till ett år skulle riskera att medföra en återhållsamhet från domstolar att bedöma barnpornografibrott som grova.

En straffskala på fängelse lägst nio månader och högst sex år ger ett tillräckligt utrymme för en nyanserad straffmätning och en adekvat straffvärdebedömning. Syftet är inte att höja nivån för vilka brott som ska betraktas som grova. En höjning av minimistraffet avses påverka den generella straffnivån för grova barnpornografibrott. En höjning av minimistraffet för det grova brottet innebär också att den praktiskt tillämpliga straffskalan för straffmätning av barnpornografibrott av normalgraden utsträcks.

Brottsbeteckning

Brottsbeteckningen bör även fortsättningsvis vara barnpornografibrott

Från olika håll har röster höjts för att brottsbeteckningen barnpornografibrott borde ändras. Som skäl har angetts att användningen av ordet *barnpornografi* riskerar att förminska det övergrepp på barn som bilden förmedlar liksom den kränkning som bilden innebär, samt att ordet är missvisande. Från rättsväsendets myndigheter har dock inte framförts att brottsbeteckningen leder till några tillämpningsproblem.

Ordet barnpornografi används även i flera andra länders lagstiftning och i flera internationella rättsakter. Men även internationellt förs diskussioner om vilka ord som bör användas för det brott som i Sverige har beteckningen barnpornografibrott. I Sverige förespråkar flera aktörer att brottsbeteckningen *barnpornografibrott* ersätts med *dokumenterade sexuella övergrepp mot barn*.

Som barnpornografibrottet är utformat straffbelägger det såväl bilder på sexuella övergrepp mot barn, som bilder av barn där något sexualbrott inte har begåtts. I stort sett all hantering av bilder som sexualiserar barn är straffbelagd, även verklighetstroga bilder som avser fiktiva barn eller befattningsmed bilder som barn har tagit av sig själva.

Brottsbeteckningen barnpornografibrott har använts under många år i Sverige och måste sägas vara inarbetad i svenska språket, trots kritiken mot densamma. Om brottsbeteckningen barnpornografibrott av allmänheten uppfattas som ett mindre klandervärt brott kan givetvis en annan benämning vara lämpligare. Finns en brottsbeteckning som bättre uttrycker vad barnpornografibrottet omfattar, finns inget principiellt hinder mot att ändra beteckningen.

En brottsbeteckning bör utformas så att den är kort, informativ och inte förväxlingsbar med andra brottsbeteckningar. Även om barnpornografi i många fall avser just dokumenterade sexuella övergrepp mot barn, går det inte att ersätta beteckningen barnpornografibrott direkt med *dokumenterade sexuella övergrepp mot barn* i straffbestämmelsen om barnpornografibrott. För det första utesluts därmed dokumentation som inte avser ett bakomliggande brott. För det andra skulle en brottsbeteckning behöva bli något i stil med *hantering av dokumenterade sexuella övergrepp mot barn* eller *befattning med dokumenterade sexuella övergrepp mot barn*. Brottsbeteckningen skulle alltså behöva bli mångordig för att beskriva brottets tillämpningsområde.

Därtill kommer att *sexuellt övergrepp mot barn* finns som en egen brottsbeteckning. För att inte riskera sammanblandning, skulle en lämpligare brottsbeteckning kunna vara *hantering av* (eller *befattning med*) *dokumenterade sexualbrott mot barn*. Samtidigt riskerar brott som sker genom *skildring* att inte riktigt passa in i en sådan brottsbeteckning.

Brottsbeteckningen barnpornografibrott har fördelen att den rent språkligt omfattar många olika slags bilder och alla tänkbara befattningsmed bilderna. Om brottet inte ska betecknas barnpornografibrott bör en motsvarande beteckning införas. Ett förslag kan vara *sexuell exploatering av barn i bild*. En sådan brottsbeteckning framstår dock som lång och inte helt lätt att förstå innebörden av. Andra brottsbeteckningar skulle kunna vara *sexualisering av barn i bild* eller *sexuell kränkning av barn i bild*. Sådana brottsbeteckningar ger i och för sig en viss upplysning om vilket beteende som avses, men det är tveksamt om sådana beteckningar indikerar allvaret i brottet. Därtill är dessa beteckningar något långa och kan bli svåra att hantera i dagligt tal och skrift. Risk finns att en förkortning för brottet skulle komma att användas.

Slutsatsen är att brottsbeteckningarna barnpornografibrott och grovt barnpornografibrott ska vara kvar i straffbestämmelsen.

Ringa barnpornografibrott bör införas som brottsbeteckning

Brottsbeteckningen *ringa barnpornografibrott* föreslås införas. För barnpornografibrott som bedöms vara ringa tillämpas i dag en särskild straffskala (böter eller fängelse i högst sex månader). Denna privilegierade brottsform har dock inte någon egen brottsbeteckning. En egen brottsbeteckning skulle tydliggöra vad den tilltalade döms för och kommunikation kring brotten skulle underlättas. Benämningen ringa barn-

pornografibrott är också enklare att använda än omskrivningar som ”barnpornografibrott som är ringa”.

Preskriptionsfrågor

Preskription innebär att påföljd inte får ådömas om en viss tid förflutit sedan brottet begicks. I promemorian analyseras och övervägs om det finns anledning att avskaffa preskription eller förlänga preskriptionstiden för sexualbrott mot barn och andra allvarliga brott mot barn.

Förslag – avskaffad preskription för vissa sexualbrott mot barn

Det föreslås att preskription avskaffas för vissa brott som utförs mot personer som är under 18 år. Dessa brott är *våldtäkt* som inte är mindre grov, *grov våldtäkt*, *våldtäkt mot barn*, *grov våldtäkt mot barn* och *brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor* som inte är mindre grovt. Brotten föreslås undantas även från absolut preskription och påföljdspreskription.

Det föreslås ingen ändring av bestämmelsen att brott som begås av någon som inte fyllt 21 år alltid preskriberas.

Generella överväganden kring preskription av brott

Regler om straffrättslig preskription motiveras främst av rättspolitiska, humanitära och praktiska skäl. Det är inte lika angeläget att gamla brott blir bestraffade som att så sker med brott som ännu är aktuella i människors medvetande och statens straffanspråk bör inte heller upprätthållas under obegränsad tid. Det har också ansetts rimligt att den som efter ett brott har varit laglydig under en längre tid ska kunna känna sig trygg och inte behöva riskera att den existens han eller hon byggt upp åt sig går till spillo på grund av brottet. Ytterligare ett motiv bakom reglerna är att det kan vara förenat med svårigheter att utreda och föra bevisning om ett brott som begåtts för lång tid sedan. Helt kan inte bortses ifrån att bevis som talar för den misstänktes version kan ha gått förlorade medan bevis som talar för den misstänktes skuld finns kvar, varför möjligheten för en misstänkt att föra motbevisning kan försvagas efter en längre tid. Även krav på rättssäkerhet och effektivitet talar därför för att gamla brott preskriberas.

De praktiska skäl som åberopas till stöd för preskriptionsregleringen har dock till viss del försvagats pga. av teknikutvecklingen och förbättrade forensiska metoder. Det finns alltså i vissa fall ökade möjligheter att rättssäkert utreda ett brott även efter lång tid. Denna försvagning av skälen till preskription gäller samtliga brott där teknisk bevisning kan få avgörande betydelse. DNA-spår kan utgöra stark bevisning vid såväl ett bostadsinbrott som vid en våldtäkt. Det är därtill inte ovanligt att gärningsmannens själv med en mobiltelefon dokumenterar sitt brott, vilket kan resultera i betydelsefull bevisning vid många brottstyper. Den tekniska utvecklingen och förbättrade forensiska metoder kan vara skäl till att se över preskriptionsreglerna generellt.

Skäl för att avskaffa preskription i vissa fall

Med nuvarande system bestäms preskriptionstiden efter det svåraste straff som kan följa på brottet, se 35 kap. 1 § brottsbalken. Att låta straffsatserna bestämma preskriptionstiderna är en sedan länge tillämpad grundsats. Sedan den 1 juli 2010 preskriberas dock inte *mord, dråp, terroristbrott* som begås genom mord eller dråp, *folkmord, brott mot mänskligheten* och *grov krigsförbrytelse*.

För att slopa preskription för ytterligare brott bör det krävas att det finns starka skäl för att avskaffa preskription för just det brottet. I de fall ett avsteg från huvudregeln om preskriptionstiderna i 35 kap. 1 § brottsbalken är motiverad, bör detta endast gälla de allvarligaste brotten. För de flesta av sexualbrotten som utförs mot barn börjar preskriptionstiden räknas från det att målsäganden fyller 18 år. Tiden från det att brottet begås till dess brottet preskriberas kan därför i praktiken bli mycket lång. Föreligger tillräckligt starka skäl att avvika från nuvarande reglering bör preskription avskaffas helt i stället för att ytterligare förlänga preskriptionstiden för dessa brott. En sådan ordning bidrar även till att det nuvarande systemet med preskriptionstider som följer brottets maximistraff inte urholkas allt för mycket.

Det går inte att slå fast att det skulle vara ett stort problem med att sexualbrott mot barn eller andra allvarliga brott mot barn preskriberas. Det är förhållandevis få fall där åklagare lagt ner en förundersökning eller beslutat att inte väcka åtal pga. preskription beträffande sådana brottsmisstankar, sett till hur många brottsmisstankar som kommer in till åklagaren. Det är osäkert om en avskaffad preskription i praktiken skulle leda till en nämnvärt ökad lagföring eftersom brott blir svårare att leda i bevis med tiden, även med beaktande av att teknikutvecklingen och de förbättrade forensiska metoderna medfört ökade möjligheter att utreda och lagföra gamla brott.

Avskaffad preskription för de allvarligaste brotten som utförs mot barn vore av vikt ur ett brottsofferperspektiv. Vidare framstår det ofta som stötande när mycket allvarliga brott mot barn inte kan lagföras, när det enda hindret däremot är att brotten begåtts för en längre tid sedan.

Avskaffad preskription vid de allvarligaste sexualbrotten mot barn

Sexualbrott har en särställning inom brott mot person och innebär ett angrepp på den personliga sfären som går utöver den kränkning som ett våldsbrott eller brottsligt tvång innebär. Om ett sådant brott dessutom begåtts mot ett barn får det betraktas som än mer straffvärt. Det finns därmed skäl att särbehandla de allvarligaste sexualbrotten mot barn i preskriptionshänseende.

Skälen till att preskriptionstiderna för sexualbrott och könsstympningsbrott mot barn i dag räknas från det att målsäganden fyller eller skulle ha fyllt 18 år är kortfattat följande. Brotten innebär grova övergrepp mot barn som kan påverka dem resten av livet. Brotten är svåra för en utomstående att upptäcka. Därtill är förövaren, eller den som sanktionerat brottet, ofta en person som barnet står i beroendeställning till. Det är inte heller säkert att barnet förstår att det utsatts för ett brott och därav kan det dröja långt in i vuxen ålder till dess personen orkar eller vågar polisanmäla.

Samtliga skäl som har anförts för att låta preskriptionstiden löpa från barnets 18-årsdag i stället för dagen för brottet, kan även göras gällande när det gäller att helt avskaffa preskription för dessa brott, i vart fall när det gäller de allvarligaste brotten.

Våldtäktsbrotten är de mest integritetskränkande av sexualbrotten. Att våldtäkter mot barn kan utredas och lagföras har stor betydelse såväl för det enskilda barnet som för allmänheten. Intresset av lagföring bör i dessa fall sättas framför gärningsmannens intresse av preskription. Mot denna bakgrund föreslås att våldtäktsbrott som begåtts mot barn ska undantas från preskription.

Preskription föreslås avskaffas även för könsstympningsbrott

Könsstympningsbrottet har många likheter med våldtäktsbrotten eftersom det rör sig om att kränka barn sexuellt genom att antasta deras könsorgan. Därtill åsamkas offret även smärta och en fysisk skada som är bestående. Brottsens allvar talar därmed för att könsstympningsbrott ska undantas från preskription, om det utförts mot ett barn.

Könsstympningsbrottet ska i princip aldrig anses vara mindre grovt när brottet utförs mot ett barn. Det finns därmed inte skäl att avskaffa preskription för den mindre grova varianten.

Preskription bör inte avskaffas för försöksbrotten

Försök till mord preskriberas inte. Detsamma gäller försök till de andra brott som inte preskriberas enligt dagens lagstiftning. Anledningen är att många försöksbrott kan framstå som i princip lika allvarliga som ett fullbordat brott. Exempelvis kan ett försök till mord innebära att målsäganden får livsvariga invalidiserande skador eller att det är rena tillfälligheter, utanför gärningsmannens kontroll, som gör att målsäganden inte avlider. De skäl som talar för att försök till brott som innebär uppsåtligt dödande inte ska preskriberas, gör sig inte lika starkt gällande när det rör sig om försök till ett våldtäktsbrott eller till ett könsstympningsbrott. Ett våldtäktsbrott som inte har fullbordats kan sägas ha större likheter med andra brott såsom misshandelsbrotten, olaga tvång eller olaga hot. Detsamma gäller för försök till kvinnlig könsstympning. Skälen för att avskaffa preskription även för försök till dessa brott är därmed inte tillräckligt starka.

Ytterligare förslag om preskription i enlighet med uppdraget

Enligt uppdraget ska, oavsett ställningstagande i sak, författningsförslag lämnas om avskaffad preskription för alla sexualbrott mot barn och andra allvarliga brott mot barn. I promemorian har konstaterats att det inte finns tillräckliga skäl att avskaffa preskription för andra brott än våldtäktsbrott och brott mot lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor.

I enlighet med uppdraget lämnas i promemorian också författningsförslag som innebär att preskription avskaffas för *alla sexualbrott* som begås mot barn. För barnpornografibrottet gäller detta såvitt avser *skildring*. Preskription för brottet *samlag med syskon* föreslås inte avskaffas eftersom bägge syskonen straffas för ett sådant brott.

I promemorian har antagits att de brott som om de utförs mot barn kan anses vara tillräckligt allvarliga för att preskription ska slopas är *grov*

misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov som inte är mindre grovt, *människohandel* som inte är mindre grov, *grov människoexploatering, grovt rån* och *brott mot 2 § lagen med förbud mot könsstympning av kvinnor*. I enlighet med uppdraget lämnas även författningsförslag som innebär att preskription avskaffas för dessa brott.

Vidare föreslås att preskription avskaffas för straffbelagda *försök* till de brott som undantas från preskription i sin fullbordade form. Det föreslås även att brotten undantas från absolut preskription och påföljds-preskription.

Ikraftträdande och övergångsbestämmelser

Det föreslås att lagändringarna bör kunna träda i kraft den 1 juli 2019. Vidare bör bestämmelserna om avskaffad preskription för vissa brott endast gälla för brott som begås efter det att bestämmelserna trätt i kraft.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 §, 16 kap. 10 a, 10 b och 17 §§ samt 35 kap. 2 och 4 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt SFS 2018:618

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §¹

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 16 kap. 10 a § första stycket 1 och <i>femte</i> stycket eller försök till sådana brott,	1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 16 kap. 10 a § första stycket 1 och <i>sjätte</i> stycket eller försök till sådana brott,

2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmåtts att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § eller försök till sådant brott, eller

3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

16 kap.

10 a §²

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,

¹ Senaste lydelse 2014:381.

² Senaste lydelse 2010:1357.

4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller

5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Är ett brott som avses i första stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där.

Om brottet i första eller andra stycket är ringa, döms för ringa barnpornografibrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där eller i andra stycket.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst sex månader och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om *det har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.*

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Till ansvar för gärning enligt första stycket 1 ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildrats är under arton år

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst nio månader och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om *brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt, eller om brottet har utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, begåtts i vinstsyfte eller avsett en särskilt stor mängd bilder.*

10 b §³

Förbuden i 10 a § mot skildring och innehav gäller inte den som enligt första eller *andra* stycket i den paragrafen framställer en pornografisk bild av barn, om skillnaden i ålder och utveckling mellan den avbildade personen och den som framställer bilden är ringa och omständigheterna i övrigt inte påkallar att ansvar döms ut.

Förbuden i 10 a § mot skildring och innehav gäller inte den som enligt första eller *tredje* stycket i den paragrafen framställer en pornografisk bild av barn, om skillnaden i ålder och utveckling mellan den avbildade personen och den som framställer bilden är ringa och omständigheterna i övrigt inte påkallar att ansvar döms ut.

Inte heller gäller förbuden den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en sådan bild, om bilden inte är avsedd att spridas, överlätas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för andra.

Även i andra fall ska en gärning inte utgöra brott, om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

35 kap.

2 §⁴

Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §,

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § *eller försök till sådana brott,*

2. våldtäkt som inte är mindre grov eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,

4. brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

5. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser *eller försök till sådana brott, eller*

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen

6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen

³ Senaste lydelse 2010:399.

⁴ Senaste lydelse 2014:407.

4. försök till dessa brott.

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjuugoett år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

Lydelse enligt SFS 2018:618

Föreslagen lydelse

4 §⁵

De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,

1. försök till brott enligt 6 kap. 4 §,

2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

2. 6 kap. 5–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,

3. 16 kap. 10 a § första och femte styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,

3. 6 kap. 1 § andra stycket, 1 a–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

4. 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstypning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

4. 16 kap. 10 a § första och sjätte styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

5. 2 § andra stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstypning av kvinnor eller försök till brott mot 2 § samma lag, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Har någon innan han eller hon fyllt tjuugoett år begått brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 1 § första och tredje styckena, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

*2. 6 kap. 4 §, eller
3. 2 § lagen (1982:316) med
förbud mot könsstypning av
kvinnor som inte är mindre grovt,
om brottet begåtts mot en person
som inte fyllt arton år.*

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.
  2. Bestämmelsen i 35 kap. 4 § tredje stycket tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

Förslag till lag om ändring i rättegångsbalken

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 19 och 20 d §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

19 §¹

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken *som inte är att anse som ringa*, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotika-smuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotika-smuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

3. brott som avses i 2 § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

Lydelse enligt SFS 2018:602

Föreslagen lydelse

20 d §²

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

¹ Senaste lydelse 2014:1419.

² Senaste lydelse 2016:510.

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *femte stycket* brottsbalken, j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *sjätte stycket* brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹

Om en användare sänder in ett meddelande till en elektronisk anslagstavla ska den som tillhandahåller tjänsten ta bort meddelandet från tjänsten eller på annat sätt förhindra vidare spridning av meddelandet, om

1. meddelandets innehåll uppenbart är sådant som avses i bestämmelserna i 4 kap. 5 § brottsbalken om olaga hot, 4 kap. 6 c § brottsbalken om olaga integritetsintrång, 16 kap. 5 § brottsbalken om uppvigling, 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp, 16 kap. 10 a § brottsbalken om barnpornografibrott eller 16 kap. 10 c § brottsbalken om olaga våldsskildring, eller

1. meddelandets innehåll uppenbart är sådant som avses i bestämmelserna i 4 kap. 5 § brottsbalken om olaga hot, 4 kap. 6 c § brottsbalken om olaga integritetsintrång, 16 kap. 5 § brottsbalken om uppvigling, 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp, 16 kap. 10 a § brottsbalken om barnpornografibrott *och ringa barnpornografibrott* eller 16 kap. 10 c § brottsbalken om olaga våldsskildring, eller

2. det är uppenbart att användaren har gjort intrång i upphovsrätt eller i rättighet som skyddas genom föreskrift i 5 kap. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk genom att sända in meddelandet.

För att kunna fullgöra sin skyldighet enligt första stycket har den som tillhandahåller tjänsten rätt att ta del av meddelanden som förekommer i tjänsten.

Skyldigheten enligt första stycket och rätten enligt andra stycket gäller också den som på tillhandahållarens uppdrag har uppsikt över tjänsten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 och 14 §§ polisdatalagen (2010:361) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

7 §¹

Uppgifter i DNA-registret ska gallras senast när uppgifterna om den registrerade gallras ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter i utredningsregistret ska gallras senast när uppgifterna om den registrerade får föras in i DNA-registret eller när förundersökning eller åtal läggs ned, åtal ogillas, åtal bifalls men påföljden bestäms till enbart böter eller när den registrerade har godkänt ett strafföreläggande som avser enbart böter.

Uppgifter i spårregistret ska gallras senast trettio år efter registreringen. Sådana uppgifter ska dock gallras senast sjuttio år efter registreringen om uppgifterna hänför sig till utredningar om

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken,

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken *eller försök till sådana brott,*

2. våldtäkt som inte är mindre grov eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,

4. brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

5. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser *eller försök till sådana brott, eller*

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott *eller försök till sådana brott.*

4. försök till dessa brott.

¹ Senaste lydelse 2014:409.

Uppgifter i fingeravtrycks- och signalementsregister om en misstänkt person ska gallras senast tre månader efter det att uppgifter om personen gallrats ur misstankeregistret som förs enligt lagen (1998:621) om misstankeregister och ur belastningsregistret som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter som inte kan hänföras till en identifierbar person ska gallras senast trettio år efter registreringen. Sådana uppgifter ska dock gallras senast sjuttio år efter registreringen om uppgifterna hänför sig till utredningar om

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken,

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken *eller försök till sådana brott,*

2. våldtäkt som inte är mindre grov eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,

4. brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor som inte är mindre grovt, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

5. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser *eller försök till sådana brott, eller*

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

6. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott *eller försök till sådana brott.*

4. *försök till dessa brott.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Författningsförslag som inte följer av ställningstagandena

Prop. 2019/20:69
Bilaga 2

I detta kapitel lämnas förslag på hur författningar i enlighet med uppdraget kan utformas, trots att andra ställningstaganden har gjorts i tidigare kapitel. Till författningsförslagen lämnas även konsekvensanalys och kommentar.

Hur författningen kan utformas

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs i fråga om brottsbalken¹
dels att 16 kap. 10 a och 10 b §§ ska upphöra att gälla,
dels att 2 kap. 2 §, 6 kap. 13 och 15 §§, 16 kap. 17 §, 35 kap. 2 och 4 §§
samt 36 kap. 1 b § ska ha följande lydelse,
dels att det ska införas tre nya paragrafer, 6 kap. 12 a–c §§, av följande
lydelse.

Lydelse enligt SFS 2018:618

Föreslagen lydelse

2 kap.

2 §²

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här, eller
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och 1. 4 kap. 1 a och 4 c §§, 6 kap. 16 kap. 10 a § första stycket 1 och 12 a § första stycket 1 och 12 b § femte stycket eller försök till sådana eller försök till sådana brott, brott,

¹ Senaste lydelse av
16 kap. 10 a § 2010:1357
16 kap. 10 b § 2010:399.

² Senaste lydelse 2014:381.

2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmått att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § eller försök till sådant brott, eller

3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

6 kap.

12 a §

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,

2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,

3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,

4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller

5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där.

Om brottet i första eller andra stycket är ringa, döms för ringa barnpornografibrott till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

12 b §

Är brott som avses i 12 a § första stycket att anse som grovt, döms för

grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst nio månader och högst sex år. Vid bedömningen av om brottet är grovt ska det särskilt beaktas om brottet avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt, eller om brottet har utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, begåtts i vinstsyfte eller avsett en särskilt stor mängd bilder.

12 c §

Förbuden i 12 a § mot skildring och innehav gäller inte den som enligt första eller tredje stycket i den paragrafen framställer en pornografisk bild av barn, om skillnaden i ålder och utveckling mellan den avbildade personen och den som framställer bilden är ringa och omständigheterna i övrigt inte påkallar att ansvar döms ut.

Inte heller gäller förbuden den som tecknar, målar eller på något annat liknande hantverksmässigt sätt framställer en sådan bild, om bilden inte är avsedd att spridas, överlåtas, upplåtas, förevisas eller på annat sätt göras tillgänglig för andra.

Även i andra fall ska en gärning inte utgöra brott, om gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig.

13 §³

Till ansvar som i *detta kapitel* är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte uppnått den åldern.

Till ansvar som i 4–6 och 8–10 a §§ är föreskrivet för en gärning som begås mot någon under en viss ålder ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den andra personen inte uppnått den åldern. *Detsamma gäller för gärningar enligt 12 a och*

³ Senaste lydelse 2005:90.

15 §⁴

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri och grovt koppleri döms det till ansvar enligt 23 kap.

Detsamma gäller för förberedelse till *koppleri* samt för förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja eller förhindra våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

Nuvarande lydelse

För försök till våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering, köp av sexuell handling av barn, köp av sexuell tjänst, koppleri, grovt koppleri, *sådant barnpornografibrott som avses i 12 a § första stycket och grovt barnpornografibrott* döms det till ansvar enligt 23 kap.

Detsamma gäller för förberedelse till *koppleri och grovt barnpornografibrott* samt för förberedelse och stämpling till och underlåtenhet att avslöja eller förhindra våldtäkt, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering och grovt koppleri.

Föreslagen lydelse

16 kap.

17 §⁵

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till grovt *dobbleri, försök till sådant barnpornografibrott som avses i 10 a § första stycket och försök eller förberedelse till grovt barnpornografibrott.*

För förberedelse eller stämpling till eller underlåtenhet att avslöja eller förhindra myteri döms det till ansvar enligt 23 kap. Detsamma gäller för försök eller förberedelse till grovt *dobbleri.*

⁴ Senaste lydelse 2016:508.

⁵ Senaste lydelse 2016:508.

Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för
1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §, eller försök till sådana brott,

2. grov misshandel eller synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 6 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov eller grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 § första stycket, 1 a § första eller andra stycket eller 1 b § tredje stycket eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

4. våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, köp av sexuell tjänst, koppleri eller grovt koppleri enligt 6 kap. 1, 2, 11 eller 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

5. våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering eller köp av sexuell handling av barn enligt 6 kap. 4–6, 8 eller 9 § eller försök till sådana brott,

6. oaktsam våldtäkt, oaktsamt sexuellt övergrepp, samlag med avkomling eller sexuellt ofredande enligt 6 kap. 1 a, 3, 7 eller 10 §, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

7. kontakt med barn i sexuellt syfte enligt 6 kap. 10 a §,

⁶ Senaste lydelse 2014:407.

8. ringa barnpornografibrott enligt 12 a § tredje stycket, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

9. barnpornografibrott eller grovt barnpornografibrott enligt 6 kap. 12 a § första stycket eller 12 b § om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

10. grovt rån enligt 8 kap. 6 § eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år, eller

11. brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

4. försök till dessa brott.

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjuugoett år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

12. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser eller försök till sådana brott, eller

13. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådana brott.

4 §⁷

De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

Har någon innan han eller hon fyllt tjuogoett år begått brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,
2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
3. 16 kap. 10 a § första och femte styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,
4. 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

36 kap.1 b §⁸

Döms någon för ett brott för vilket det är föreskrivet fängelse i fyra år eller mer och har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, ska även i annat fall än som avses i 1 § egendom förklaras förverkad, om det framstår som klart mera sannolikt att den utgör utbyte av brottslig verksamhet än att så inte är fallet. I stället för egendomen får dess värde förklaras förverkat.

Har brottet varit av beskaffenhet att kunna ge utbyte, gäller första stycket också om någon döms för

1. dataintrång, utnyttjande av barn för sexuell posering, tagande av muta, givande av muta eller	1. dataintrång, utnyttjande av barn för sexuell posering, tagande av muta, givande av muta eller

⁷ Senaste lydelse 2013:856.

⁸ Senaste lydelse 2016:486.

barnpornografibrott enligt 16 kap. barnpornografibrott enligt 6 kap.
10 a § första stycket 1–4, 12 a § första stycket 1–4,

2. narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64) eller olovlig
befattning med narkotikaprekursorer enligt 3 b § första stycket samma lag,

3. dopningsbrott enligt 3 § första stycket lagen (1991:1969) om förbud
mot vissa dopningsmedel,

4. narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om
straff för smuggling,

5. människosmuggling enligt 20 kap. 8 § första stycket utlänningslagen
(2005:716) eller organiserande av människosmuggling enligt 20 kap. 9 §
första stycket samma lag, eller

6. något annat brott för vilket det är föreskrivet fängelse i två år eller mer
och som har utgjort led i en brottslighet som utövats i organiserad form.

Vad som sägs om förverkande i första och andra styckena gäller också
om någon döms för försök, förberedelse eller stämpling till ett brott som
avses där.

Förverkande enligt denna paragraf får inte beslutas om det är oskäligt.

---

1. Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

2. Bestämmelsen i 35 kap. 4 § andra stycket tillämpas även på brott som
har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd
har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 19 och 20 d §§ rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

19 §⁹

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation innebär att uppgifter i hemlighet hämtas in om

1. meddelanden som i ett elektroniskt kommunikationsnät överförs eller har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress,

2. vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område, eller

3. i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits.

Genom hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får sådana meddelanden som avses i första stycket 1 även hindras från att nå fram.

Hemlig övervakning av elektronisk kommunikation får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i sex månader,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § brottsbalken som inte är att anse som ringa, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

2. dataintrång enligt 4 kap. 9 c § brottsbalken, barnpornografibrott enligt 6 kap. 12 a § brottsbalken, narkotikabrott enligt 1 § narkotikastrafflagen (1968:64), narkotikasmuggling enligt 6 § första stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling

3. brott som avses i 2 § andra stycket 2–7, eller

4. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff.

I fall som avses i 20 § andra stycket får hemlig övervakning av elektronisk kommunikation dock användas endast vid en förundersökning som avser brott som kan leda till hemlig avlyssning av elektronisk kommunikation enligt 18 § andra stycket.

Lydelse enligt SFS 2018:602

Föreslagen lydelse

20 d §¹⁰

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

⁹ Senaste lydelse 2014:1419.

¹⁰ Senaste lydelse 2016:510.

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § femte stycket brottsbalken, j) grovt barnpornografibrott enligt 6 kap. 12 b § brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förslag till lag om ändring i lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor

Prop. 2019/20:69
Bilaga 2

Härigenom föreskrivs att 5 § lagen (1998:112) om ansvar för elektroniska anslagstavlor ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

5 §¹¹

Om en användare sänder in ett meddelande till en elektronisk anslagstavla ska den som tillhandahåller tjänsten ta bort meddelandet från tjänsten eller på annat sätt förhindra vidare spridning av meddelandet, om

1. meddelandets innehåll uppenbart är sådant som avses i bestämmelserna i 4 kap. 5 § brottsbalken om olaga hot, 4 kap. 6 c § brottsbalken om olaga integritetsintrång, 16 kap. 5 § brottsbalken om uppvigling, 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp, 16 kap. 10 a § brottsbalken om barnpornografibrott eller 16 kap. 10 c § brottsbalken om olaga våldsskildring, eller

1. meddelandets innehåll uppenbart är sådant som avses i bestämmelserna i 4 kap. 5 § brottsbalken om olaga hot, 4 kap. 6 c § brottsbalken om olaga integritetsintrång, 6 kap. 12 a § brottsbalken om barnpornografibrott och ringa barnpornografibrott, 16 kap. 5 § brottsbalken om uppvigling, 16 kap. 8 § brottsbalken om hets mot folkgrupp eller 16 kap. 10 c § brottsbalken om olaga våldsskildring, eller

2. det är uppenbart att användaren har gjort intrång i upphovsrätt eller i rättighet som skyddas genom föreskrift i 5 kap. lagen (1960:729) om upphovsrätt till litterära och konstnärliga verk genom att sända in meddelandet.

För att kunna fullgöra sin skyldighet enligt första stycket har den som tillhandahåller tjänsten rätt att ta del av meddelanden som förekommer i tjänsten.

Skyldigheten enligt första stycket och rätten enligt andra stycket gäller också den som på tillhandahållarens uppdrag har uppsikt över tjänsten.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

¹¹ Senaste lydelse 2017:1137.

Förslag till lag om ändring i polisdatalagen (2010:361)

Härigenom föreskrivs att 4 kap. 7 och 14 §§ polisdatalagen (2010:361) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

4 kap.

7 §¹²

Uppgifter i DNA-registret ska gallras senast när uppgifterna om den registrerade gallras ur belastningsregistret enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter i utredningsregistret ska gallras senast när uppgifterna om den registrerade får föras in i DNA-registret eller när förundersökning eller åtal läggs ned, åtal ogillas, åtal bifalls men påföljden bestäms till enbart böter eller när den registrerade har godkänt ett strafföreläggande som avser enbart böter.

Uppgifter i spårregistret ska gallras senast trettio år efter registreringen. Sådana uppgifter ska dock gallras senast sjuttio år efter registreringen om uppgifterna hänför sig till utredningar om

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken.

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken *eller försök till sådana brott,*

2. *grov misshandel eller synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 6 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,*

3. *människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov eller grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 § första stycket, 1 a § första eller andra stycket eller 1 b § tredje stycket eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,*

4. *våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, köp av sexuell tjänst, koppleri eller grovt koppleri enligt 6 kap. 1, 2, 11 eller 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,*

5. *våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt*

övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering eller köp av sexuell handling av barn enligt 6 kap. 4– 6, 8 eller 9 § eller försök till sådana brott,

6. oaktsam våldtäkt, oaktsamt sexuellt övergrepp, samlag med avkomling eller sexuellt ofredande enligt 6 kap. 1 a, 3, 7 eller 10 §, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

7. kontakt med barn i sexuell syfte enligt 6 kap. 10 a §,

8. ringa barnpornografibrott enligt 12 a § tredje stycket, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

9. barnpornografibrott eller grovt barnpornografibrott, enligt 6 kap. 12 a § första stycket eller 12 b § om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

10. grovt rån enligt 8 kap. 6 § eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år, eller

11. brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

4. försök till dessa brott.

12. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser eller försök till sådana brott, eller

13. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott eller försök till sådana brott.

Uppgifter i fingeravtrycks- och signalementsregister om en misstänkt person ska gallras senast tre månader efter det att uppgifter om personen gallrats ur misstankeregistret som förs enligt lagen (1998:621) om misstankeregister och ur belastningsregistret som förs enligt lagen (1998:620) om belastningsregister.

Uppgifter som inte kan hänföras till en identifierbar person ska gallras senast trettio år efter registreringen. Sådana uppgifter ska dock gallras senast sjuttio år efter registreringen om uppgifterna hänför sig till utredningar om

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken.

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 § brottsbalken *eller försök till sådana brott,*

2. *grov misshandel eller synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 6 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,*

3. *människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov eller grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 § första stycket, 1 a § första eller andra stycket eller 1 b § tredje stycket eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,*

4. *våldtäkt, grov våldtäkt, sexuellt övergrepp, grovt sexuellt övergrepp, köp av sexuell tjänst, koppleri eller grovt koppleri enligt 6 kap. 1, 2, 11 eller 12 § eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,*

5. *våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, sexuellt utnyttjande av barn, sexuellt övergrepp mot barn, grovt sexuellt övergrepp mot barn, utnyttjande av barn för sexuell posering, grovt utnyttjande av barn för sexuell posering eller köp av sexuell handling av barn enligt 6 kap. 4–6, 8 eller 9 § eller försök till sådana brott,*

6. *oaktsam våldtäkt, oaktsamt sexuellt övergrepp, samlag med avkomling eller sexuellt ofredande*

enligt 6 kap. 1 a, 3, 7 eller 10 §, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

7. kontakt med barn i sexuell syfte enligt 6 kap. 10 a §,

8. ringa barnpornografibrott enligt 12 a § tredje stycket, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

9. barnpornografibrott eller grovt barnpornografibrott, enligt 6 kap. 12 a § första stycket eller 12 b § om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild eller försök till sådana brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

10. grovt rån enligt 8 kap. 6 § eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år, eller

11. brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

4. försök till dessa brott.

12. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser *eller försök till sådana brott,*

13. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott *eller försök till sådana brott.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2019.

Förteckning över remissinstanserna

Efter remiss har yttrande över promemorian lämnats av Barnombudsmannen, Brottsförebyggande rådet, Brottsofferjouren Sverige, Brottsoffermyndigheten, Datainspektionen, Diskrimineringsombudsmannen, Domstolsverket, ECPAT Sverige, Folkhälsomyndigheten, Hovrätten för Västra Sverige, Justitiekanslern, Jönköpings tingsrätt, Kriminalvården, Linköpings universitet (Barnafrid – Nationellt kunskapscentrum), Lunds universitet (Juridiska fakulteten), Malmö tingsrätt, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor, Polismyndigheten, Riksdagens ombudsmän, Riksförbundet för sexuell upplysning (RFSU), Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (Roks), Rädda Barnen, Rättsmedicinalverket, Socialstyrelsen, Statens medieråd, Stiftelsen Allmänna Barnhuset, Stockholms tingsrätt, Stockholms universitet (Juridiska fakulteten), Svea hovrätt, Svenska Bankföreningen, Svenska kyrkan, Sveriges advokatsamfund, Tullverket, Umeå tingsrätt, Unizon, Uppsala universitet (Juridiska fakulteten) och Åklagarmyndigheten.

Yttrande har också inkommit från Kvinnofronten och Riksarkivet.

Bris – Barnens rätt i samhället och UNICEF Sverige har avstått från att yttra sig.

Amnesty International Svenska sektionen, BUP Traumaenhet – Barn- och ungdomspsykiatri vid Stockholms läns landsting, Fatta, Föreningen Anhöriga till sexuellt utnyttjade barn (ATSUB), Föreningen för Sveriges Ungdomsmottagningar, IT&Telekomföretagen, NetClean, Riksförbundet för homosexuella, bisexuella, transpersoners och queeras rättigheter (RFSL), Riksföreningen Stoppa Kvinnlig Könstymning, Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen, Svenska Stadsnättsföreningen (SSNf), Sveriges domareförbund, Telenor Sverige AB, Telia Sverige AB och Stiftelsen World Childhood Foundation har beretts tillfälle att yttra sig men inte inkommit med något yttrande.

Förslag till lag om ändring i brottsbalken

Härigenom föreskrivs att 2 kap. 2 §, 16 kap. 10 a § och 35 kap. 2 och 4 §§ brottsbalken ska ha följande lydelse.

Lydelse enligt prop. 2018/19:164   *Föreslagen lydelse*

2 kap.

2 §¹

För brott som begåtts utom riket döms efter svensk lag och vid svensk domstol, om brottet begåtts

1. av svensk medborgare eller av utlänning med hemvist i Sverige,
2. av utlänning utan hemvist i Sverige, som efter brottet blivit svensk medborgare eller tagit hemvist här i riket eller som är dansk, finsk, isländsk eller norsk medborgare och finns här,
3. av annan utlänning som finns här i riket och på brottet enligt svensk lag kan följa fängelse i mer än sex månader, eller
4. i utövningen av ett svenskt företags näringsverksamhet och det är fråga om givande av muta, grovt givande av muta eller handel med inflytande enligt 10 kap. 5 d § 2.

Första stycket gäller inte, om gärningen är fri från ansvar enligt lagen på gärningsorten eller om den begåtts inom område som inte tillhör någon stat och enligt svensk lag svårare straff än böter inte kan följa på gärningen.

I fall som avses i denna paragraf får inte dömas till påföljd som är att anse som strängare än det svåraste straff som är föreskrivet för brottet enligt lagen på gärningsorten.

De inskränkningar av svensk domsrätt som anges i andra och tredje styckena gäller inte för brott som avses i

1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och	1. 4 kap. 1 a och 4 c §§ och
16 kap. 10 a § första stycket 1 och	16 kap. 10 a § första stycket 1 och
<i>femte</i> stycket eller försök till sådana	<i>sjätte</i> stycket eller försök till sådana
brott,	brott,

2. 4 kap. 4 § andra stycket varigenom någon förmåtts att ingå ett sådant äktenskap eller en sådan äktenskapsliknande förbindelse som avses i 4 c § eller försök till sådant brott, eller

3. 6 kap. 1–6, 8, 9 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2, 4–6, 8, 9 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

¹ Senaste lydelse 2018:618.

16 kap.
10 a §²

Den som

1. skildrar barn i pornografisk bild,
2. sprider, överlåter, upplåter, förevisar eller på annat sätt gör en sådan bild av barn tillgänglig för någon annan,
3. förvärvar eller bjuder ut en sådan bild av barn,
4. förmedlar kontakter mellan köpare och säljare av sådana bilder av barn eller vidtar någon annan liknande åtgärd som syftar till att främja handel med sådana bilder, eller
5. innehar en sådan bild av barn eller betraktar en sådan bild som han eller hon berett sig tillgång till

döms för barnpornografibrott till fängelse i högst två år.

Är ett brott som avses i första stycket ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Med barn avses en person vars pubertetsutveckling inte är fullbordad eller som är under arton år. Är pubertetsutvecklingen fullbordad, ska ansvar för gärning enligt första stycket 2–5 dömas ut bara om det av bilden och omständigheterna kring den framgår att den avbildade personen är under arton år.

Till ansvar för gärning som avses i första stycket 1 ska dömas även den som inte haft uppsåt till men varit oaktsam beträffande omständigheten att den som skildras är under arton år.

Den som i yrkesmässig verksamhet eller annars i förvärvssyfte av oaktsamhet sprider en sådan bild som avses i första stycket, döms som sägs där eller i andra stycket.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst *sex månader* och högst sex år. Vid *bedömning* av om brottet är grovt ska särskilt beaktas om *det* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

Är brott som avses i första stycket att anse som grovt, döms för grovt barnpornografibrott till fängelse i lägst *ett* och högst sex år. Vid *bedömningen* av om brottet är grovt ska *det* särskilt beaktas om *brottet* har begåtts yrkesmässigt eller i vinstsyfte, utgjort ett led i brottslig verksamhet som utövats systematiskt eller i större omfattning, avsett en särskilt stor mängd bilder eller avsett bilder där barnen är särskilt unga, utsätts för våld eller tvång eller utnyttjas på annat särskilt hänsynslöst sätt.

² Senaste lydelse 2010:1357.

Bestämmelserna i detta kapitel om bortfallande av påföljd gäller inte för

1. mord eller dråp enligt 3 kap. 1 eller 2 §,

2. grov misshandel eller synnerligen grov misshandel enligt 3 kap. 6 §, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

3. människorov, människohandel eller grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 § första stycket, 1 a § första eller andra stycket eller 1 b § tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

4. våldtäkt eller grov våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första eller tredje stycket, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

5. våldtäkt mot barn eller grov våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 §,

6. grovt rån enligt 8 kap. 6 §, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

7. brott enligt 2 § första eller tredje stycket lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,

2. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

3. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

4. försök till *dessa brott.*

8. folkmord, brott mot mänskligheten eller grov krigsförbrytelse enligt 1, 2 eller 11 § lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser,

9. terroristbrott enligt 3 § 1 eller 2 jämförd med 2 § lagen (2003:148) om straff för terroristbrott, eller

10. försök till *brott som avses i 1, 8 eller 9.*

Har någon begått brott som avses i första stycket innan han eller hon fyllt tjuogoett år, gäller dock bestämmelserna om bortfallande av påföljd i detta kapitel.

³ Senaste lydelse 2014:407.

De i 1 § bestämda tiderna ska räknas från den dag brottet begicks. Om det förutsätts att en viss verkan av handlingen ska ha inträtt innan en påföljd får dömas ut, ska tiden räknas från den dag då sådan verkan inträdde.

Vid brott som avses i följande bestämmelser ska de i 1 § bestämda tiderna räknas från den dag målsäganden fyller eller skulle ha fyllt arton år:

1. 6 kap. 4–6, 8 och 9 §§ eller försök till sådana brott,
2. 6 kap. 1–3, 10 och 12 §§ eller försök till brott enligt 6 kap. 1, 2 och 12 §§, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år,
3. 16 kap. 10 a § första och *femte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,
3. 16 kap. 10 a § första och *sjätte* styckena eller försök till sådana brott, om brottet avser skildring av barn i pornografisk bild och en tillämpning av första stycket inte leder till att möjligheten att döma ut påföljd bortfaller senare,
4. 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor eller försök till sådant brott, om brottet begåtts mot en person som inte fyllt arton år.

Vid bokföringsbrott som inte är ringa ska tiden räknas från den dag då den bokföringsskyldige har försatts i konkurs, fått eller erbjudit ackord eller inställt sina betalningar, om detta skett inom fem år från brottet. Om den bokföringsskyldige inom fem år från brottet blivit föremål för revision av Skatteverket, ska tiden räknas från den dag då revisionen beslutades.

-
1. Denna lag träder i kraft den 1 april 2020.
  2. Bestämmelsen i 35 kap. 2 § första stycket i den nya lydelsen tillämpas även på brott som har begåtts före ikraftträdandet, om inte möjligheten att döma till påföljd har bortfallit dessförinnan enligt äldre bestämmelser.

Härigenom föreskrivs att 27 kap. 20 d § rättegångsbalken ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

27 kap.

20 d §¹

Med hemlig rumsavlyssning avses avlyssning eller upptagning som

1. görs i hemlighet och med ett tekniskt hjälpmedel som är avsett att återge ljud, och

2. avser tal i enrum, samtal mellan andra eller förhandlingar vid sammanträden eller andra sammankomster som allmänheten inte har tillträde till.

Hemlig rumsavlyssning får användas vid en förundersökning om

1. brott för vilket det inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i fyra år,

2. spioneri enligt 19 kap. 5 § brottsbalken,

3. brott som avses i 26 § lagen (2018:558) om företagshemligheter, om det finns anledning att anta att gärningen har begåtts på uppdrag av eller har understötts av en främmande makt eller av någon som har agerat för en främmande makts räkning och det kan antas att brottet inte leder till endast böter,

4. annat brott om det med hänsyn till omständigheterna kan antas att brottets straffvärde överstiger fängelse i fyra år och det är fråga om

a) människohandel enligt 4 kap. 1 a § brottsbalken,

b) grov människoexploatering enligt 4 kap. 1 b § tredje stycket brottsbalken,

c) våldtäkt enligt 6 kap. 1 § första stycket brottsbalken,

d) grovt sexuellt övergrepp enligt 6 kap. 2 § andra stycket brottsbalken,

e) våldtäkt mot barn enligt 6 kap. 4 § första eller andra stycket brottsbalken,

f) grovt sexuellt övergrepp mot barn enligt 6 kap. 6 § andra stycket brottsbalken,

g) grovt utnyttjande av barn för sexuell posering enligt 6 kap. 8 § tredje stycket brottsbalken,

h) grovt koppleri enligt 6 kap. 12 § tredje stycket brottsbalken,

i) grov utpressning enligt 9 kap. 4 § andra stycket brottsbalken,

j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *femte* stycket brottsbalken, j) grovt barnpornografibrott enligt 16 kap. 10 a § *sjätte* stycket brottsbalken, brottsbalken,

k) grovt övergrepp i rättssak enligt 17 kap. 10 § tredje stycket brottsbalken,

l) grovt narkotikabrott enligt 3 § narkotikastrafflagen (1968:64), eller

m) grov narkotikasmuggling enligt 6 § tredje stycket lagen (2000:1225) om straff för smuggling,

¹ Senaste lydelse 2018:602.

Prop. 2019/20:69
Bilaga 4

5. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 1–3, om en sådan gärning är belagd med straff,

6. försök, förberedelse eller stämpling till brott som avses i 4, om en sådan gärning är belagd med straff och det med hänsyn till omständigheterna kan antas att gärningens straffvärde överstiger fängelse i fyra år.

Denna lag träder i kraft den 1 april 2020.

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2019-10-25

Närvarande: F.d. justitierådet Ella Nyström samt justitieråden Per Classon och Stefan Johansson

Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn

Enligt en lagrådsremiss den 17 oktober 2019 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till

1. lag om ändring i brottsbalken,
2. lag om ändring i rättegångsbalken.

Förslagen har inför Lagrådet föredragits av ämnesrådet Eva Marie Hellstrand.

Förslagen föranleder följande yttrande.

Förslaget till lag om ändring i brottsbalken

Förslaget består av två delar. Den ena delen avser barnpornografibrottet (16 kap. 10 a §) och innebär dels ett utökat straffansvar avseende skildring av barn i pornografisk bild, dels ett höjt minimistraff för grovt barnpornografibrott. Den andra delen innebär att preskription avskaffas för vissa allvarliga brott som har begåtts mot barn (35 kap. 2 §).

16 kap. 10 a §

I lagrådsremissen föreslås att minimistraffet för grovt barnpornografibrott ska höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. Det uttalas att avsikten inte är att påverka gränsdragningen mellan brott av normalgraden och grovt brott samt att det inte finns anledning att tro annat än att lagstiftningen kommer att tillämpas på detta vis.

I den promemoria som remissinstanserna haft att yttra sig över och som har legat till grund för lagrådsremissen föreslogs att minimistraffet för grovt barnpornografibrott skulle höjas till fängelse i nio månader eftersom det framförts skäl som talar för en strängare syn. I promemorian diskuterades även en höjning till ett års fängelse, men bedömningen var att en så stor höjning är ovanlig och dessutom riskerar att medföra en återhållsamhet från domstolar att bedöma barnpornografibrott som grova när det inte är fråga om de allvarligaste gärningarna. Detta skulle i sin tur kunna innebära att syftet med höjningen motverkas.

Med hänsyn till att promemorian utmynnade i ett förslag om en höjning av minimistraffet till nio månaders fängelse fanns det mindre anledning för de remissinstanser som ska tillämpa straffbestämmelsen att yttra sig över konsekvenserna av en höjning till ett års fängelse. Det kan dock kon-

stateras att en tingsrätt såg en risk för att redan en höjning till nio månader kan få som konsekvens att domstolarna i mindre utsträckning rubricerar ett brott som grovt.

Mot denna bakgrund anser Lagrådet att det kan sättas i fråga om regeringen har haft ett fullgott underlag för bedömningen att samtliga barnpornografibrott som i dag bedöms som grova kommer att göra det även vid ett straffminimum på fängelse i ett år.

Lagrådet har ingen erinran mot förslaget till förändrat skuldrekvisit för vissa barnpornografibrott.

35 kap. 2 §

Förslaget innebär att ett antal brott, om de har begåtts mot barn, ska undantas från reglerna om preskription. Detta gäller grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov som inte är mindre grovt, människohandel som inte är mindre grov, grov människoexploatering, våldtäkt som inte är mindre grov, grov våldtäkt, våldtäkt mot barn, grov våldtäkt mot barn, grovt rån och brott mot 2 § lagen (1982:316) med förbud mot könsstympning av kvinnor (könsstympningsbrott) som inte är mindre grovt. Däremot ska försök till sådana brott även fortsättningsvis preskriberas.

Med nuvarande system bestäms preskriptionstiden efter det högsta straff som kan följa på brottet. Ju svårare brott, desto längre preskriptionstid. Att låta maximistraffet bestämma preskriptionstiderna är en sedan länge tillämpad grundsats. Undantag finns i huvudsak endast för några mycket allvarliga brott som inte preskriberas alls när de har begåtts av den som fyllt 21 år (folkmord, brott mot mänskligheten, grov krigsförbrytelse, mord, dråp och terroristbrott som begås genom mord eller dråp) samt för sådana brott mot barn där preskriptionstiden räknas från det att barnet fyller 18 år (sexualbrott, barnpornografibrott bestående i skildring av barn och könsstympningsbrott).

Om allt fler brott preskriberas genom undantagsbestämmelser urholkas systemet, blir svåröverskådligt och riskerar dessutom att fjärma sig från de generella principer som ligger till grund för preskriptionsbestämmelserna. Det kan medföra att förutsägbarheten och acceptansen för regelverket minskar.

Enligt regeringen är de grundläggande skälen för preskription fortfarande relevanta och principen om ett samband mellan brottets straffskala och preskriptionstidens längd bör som huvudregel alltså gälla. Regeringen anger uttryckligen att det bör komma i fråga att avskaffa preskription endast för brott där det finns starka sakliga skäl. Detta är utgångspunkten även för Lagrådets ställningstaganden.

När det gäller sexualbrott mot barn anges i promemorian att det bland polis och åklagare inte tycks vara ett uppmärksammat problem att sådana brott preskriberas och att det sett enbart utifrån statistiken är svårt att motivera

ett behov av förlängd eller avskaffad preskription. Med hänsyn till att barn är särskilt skyddsvärda, att sexualbrott mot barn ofta inte upptäcks förrän efter lång tid samt de förbättrade tekniska möjligheterna att säkra spår från brott, föreslås emellertid i promemorian att preskription ska slopas för våldtäktsbrott och könsstympningsbrott som har begåtts mot en person som inte har fyllt 18 år.

Även om det kan sättas i fråga om det har påvisats starka sakliga skäl för att slopa preskription beträffande dessa brott så har det dock redovisats vissa skäl som får anses utgöra tillräcklig grund för förslaget i denna del, vilket även ett antal remissinstanser har funnit. En sådan lagstiftning ligger också i linje med regleringen i flera av de övriga nordiska länderna. Lagrådet motsätter sig därför inte att förslaget såvitt avser 35 kap. 2 § första stycket 4, 5 och 7 läggs till grund för lagstiftning.

När det gäller övriga brott som enligt remissens förslag inte ska preskriberas så lämnas i promemorian i enlighet med uppdraget visserligen författningsförslag som innebär att preskription avskaffas för brotten, men det görs samtidigt bedömningen att det inte kommit fram att det finns något behov av att avskaffa preskription eller förlänga preskriptionstiden för dessa brott. Vad som framförs i remissen i denna del visar enligt Lagrådets mening inte heller på att det finns ett sådant behov.

Sammanfattningsvis ger det underlag som Lagrådet har tillgång till inte något stöd för att det finns behov av slopad preskription eller förlängd preskriptionstid beträffande grov misshandel, synnerligen grov misshandel, människorov, människohandel, grov människoexploatering eller grovt rån som begåtts mot en person under 18 år. Lagrådet avstyrker därför förslaget såvitt avser 35 kap. 2 § första stycket 2, 3 och 6.

Övergångsbestämmelsen

Innebörden av bestämmelsen är att de nya reglerna om preskription kommer att gälla även för ett brott som begåtts före ikraftträdandet, under förutsättning att brottet vid lagens ikraftträdande ännu inte har preskriberats enligt äldre bestämmelser.

Förbudet mot retroaktiv strafflagstiftning anses inte hindra att en straffrättslig preskriptionsbestämmelse ges retroaktiv verkan. Det har emellertid ansetts som en allmän rättsprincip att retroaktiv förlängning av straffrättsliga preskriptionstider inte bör förekomma. Principen kommer till uttryck i 12 § lagen (1964:163) om införande av brottsbalken (promulgationslagen) där det föreskrivs att påföljd inte får ådömas om straff skulle vara att anse som förfallet vid bedömning efter lag som gällde då brottet begicks. Något hinder mot att i lag göra avsteg från regeln finns inte.

Regeringen uttalar dock, liksom i tidigare lagstiftningsärenden avseende avskaffande eller förlängning av preskription, att möjligheten att göra avsteg från huvudregeln ska tillämpas med återhållsamhet och att det bör frångå den bör finnas goda skäl.

Lagrådet kan konstatera att den nu föreslagna övergångsbestämmelsen givet förslaget till ändring av 35 kap. 2 § avseende de olika brott som inte ska preskriberas innebär att det görs tämligen långtgående avsteg från huvudregeln.

För det fall regeringen följer Lagrådets synpunkter avseende 35 kap. 2 §, innebär det att slopad preskription och därmed även övergångsbestämmelsen endast kommer att omfatta sådana brott som redan har en förlängd preskriptionstid och där det i tidigare lagstiftningsärenden har ansetts finnas tillräckliga skäl för att ge bestämmelserna retroaktiv verkan. Under sådana förutsättningar anser sig Lagrådet kunna acceptera övergångsbestämmelsen, trots de betänkligheter av principiell natur som kan riktas mot den.

Förslaget till lag om ändring i rättegångsbalken

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 23 januari 2020

Närvarande: statsrådet Baylan, ordförande, och statsråden Hallengren, Hultqvist, Bolund, Damberg, Shekarabi, Ygeman, Eriksson, Ekström, Eneroth, Dahlgren, Nilsson, Ernkrans, Lindhagen, Lind, Hallberg, Nordmark, Micko

Föredragande: statsrådet Damberg

Regeringen beslutar proposition Barnpornografibrottet och preskription av brott mot barn